

Nire bizitza
Nire heriotza
Nire aukera

ELKARRIZKETA

Ignazio Aranguren,

Vianako Printzea saria:

«*Antzerkiak badu indar sekretu bat, bertzek ez duena: 'Orain, hemen eta zuretako!'*»

ERREPORTAJEA

**Jaio ginen
ongi hiltzeko**

EAEko Legebiltzarrak heriotza duinaren legea onartzeak gaiari buruzko eztabaida berritza ekarri du

IVAP

HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

Erakunde autonomiaduna

Organismo Autónomo del

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

EZTABAIDA

N-1eko bidesaria:
Bideragarria batzuentzat,
astuna besteentzat

NORMALIZAZIOA

Iusplaza webgunea,
Zuzenbidea euskaraz
lantzeko esparru berria

ANDRES URRUTIA

INFORMAZIO ETA KOMUNIKAZIOAREN TEKNOLOGIAK

Administrazio-hizkera lantzeko
blog berria IVAPen

XABIER AMATRIA, BEGOÑA AYERDI,
URTZI BARRENETXEA, IRENE FERNANDEZ
eta IZASKUN ZUNTZUNEGI

Zuzendaritza:

Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP)

Koordinatzailea:

Xabier Amatria

Diseinua, fotokonposizioa eta inprimatzea:

Itxaropena S.A.

Ilustrazioak: Concetta Probanza

Zenbaki honetako lankideak:

Kaxildo Alkorta, Xabier Amatria, Begoña Ayerdi, Urtzi Barrenetxea, Iñigo Bilbao, Miel A. Elustondo, Irene Fernandez, Roberto González de Viñaspre, Liébana Goñi, Txus Imaz, Inaxio Lopez de Arana, Luma, Maite Orue, Nerea Pikabea, Pedro Uribarrena, Andres Urrutia, Oskia Zalakain, Izaskun Zuntzunegi.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkarian argitaratutako artikulak berriatutako daitezke bai osorik, bai zatika, baina artikulak nondik atera diren aipatu behar da beti.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak ez ditu derrigor bere egiten artikulua eta kolaborazioetan agertzen diren iritziak.

ISSN: 1576-5563

Legezko Gordailua: BI-1141-93

Egilea: Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea

Donostia-San Sebastián 1,
01010 VITORIA-GASTEIZ.
Tel. 945 01 76 37

www.ivap.euskadi.net

Aurkibidea

2 Marrazkia

LIÉBANA GOÑI YÁRNOZ

4 Pertsonaia

Iñaki Añua

NEREA PIKABEA

6 Pasadizoak

Ikasturte berria

KAXILDO ALKORTA

7 Elkarriketa

Ignazio Aranguren:

«Antzerkiak badu indar sekretu bat, bertzek ez duena: 'Orain, hemen eta zuretzat!'»

MIEL A. ELUSTONDO

12 Eztabaida

N-1eko bidesaria: Bideragarria batzuentzat, astuna besteentzat

MAITE ORUE

17 Normalizazioa

Iusplaza webgunea, zuzenbidea euskaraz lantzeko esparru berria

ANDRES URRUTIA

[ARIKETAK]

19 Informazio eta komunikazioaren teknologiak

Administrazio-hizkera lantzeko blog berria IVAPen

XABIER AMATRIA

BEGOÑA AYERDI

URTZI BARRENETXEA

IRENE FERNANDEZ

IZASKUN ZUNTZUNEGI

20 Leihatila

Kutsidazu zera, Ixabel...

INAXIO LOPEZ DE ARANA

21 Erreportajea

Jaio ginen ongi hiltzeko

MIEL A. ELUSTONDO

26 Leihatila

Komalogia eta beste zenbait memelokeria

OSKIA ZALAKAIN

27 Hitzez hitz

Euskaltzaindiaren Oinarritzko Lexiko Teknikoak I. Matematika

XABIER AMATRIA

BEGOÑA AYERDI

URTZI BARRENETXEA

IRENE FERNANDEZ

IZASKUN ZUNTZUNEGI

29 Ba al zenekien?

Euskarako interpreteak Barrundian, 1710. urtean

PEDRO URIBARRENA

ROBERTO GONZÁLEZ DE VIÑASPRE

31 Giza baliabideak

U teoria: inspirazioa eta aldaketa pertsonala, antolakuntzakoa eta gizartearena bultzatzen duen teoria

TXUS IMAZ MANZANOS

IÑIGO BILBAO OLEAGA

34 Denbora-pasak

IÑAKI AÑUA, GASTEIZKO JAZZALDIAREN ZUZENDARIA:

«Jazza asko maite dut eta zaletasun hori kutsatu nahi diet gasteiztarrei»

NEREA PIKABEA
KAZETARIA

Erritmo eta akorde egitura bat oinarri hartuta, bat batean musika sortzen dute jazz musikariek, albokoari atsedetik eman gabe, bata besteari isiluneak lapurtu nahiko balizkio bezala. Gaitasun horrek liluratuta hasi zen Iñaki Añua disko zaharrei hautsa kendu eta distira ateratzen. Orratza disko gainean balantzan hasitakoan bere belarrietara heltzen zen soinu hori herritarrei eman eta zabaldu behar ziela ohartu zen. Eta horixe egin du 73 urteko gasteiztarrek 40 urteotan. Azken hiruzpalau hamarkadetan belarri eta bihotz asko irabazi du jazzak Euskal Herrian, eta plaza asko bereganatu ditu Donostiako eta Getxokoarekin batera. Gasteizko Jazzaldiaren 40 urteen errepasoa egiteko hartu gaitu Iñaki Añuak Hondarribian, bere udako atsedetik.

40 urte bete ditu aurtengo Gasteizko Jazzaldiak. Horietatik 38 egin dituzte zuzendari lanetan. Nolatan sortu zitzaizun jazz entzuteko zaletasuna?

Hamabi urterekin entzun nuen lehen jazz diskoa. Miles Davis tronpeta-jotzaile estatubatuarren bi disko izan ziren. Nire anaia zaharra, Javier, ni baino 8 urte zaharragoa da, eta jazzarako zaletasun handia zuen. Berak erosi zituen diskoak Frantzian. Nik, txikitan, musika klasikoa nuen gustuko. Jazzaldiaren antolaketan ez ezik, antzinako musikaren 25 aste ere antolatu ditut Gasteizen.

Jazzaldiaren bidez jende asko ezagutu duzu, lagun handiak egin ere bai. Horien artean, jazzarako zaletasuna pitzarazi zizun Miles Davisekin hitz aspertu bat egiteko aukera izan zenuen behin.

Miles Davisekin hitz egiteko zortea izan nuen. Oso gaixo zegoen. Esan nion bere musika gustuko nuela eta bere musikaren bidez maitemindu nintzela jazzarekin. Jazzaldiari esker musikariek hurbileko harremana egin izan dut, eta beti eutsi izan diet harreman horiei. Jazzari esker lagun handiak egin ditut, eta eurekin geratzen naizenean jazzaz hitz egitea gustatzen zait. Esate baterako, Wynton Marsalisen adiskide handia naiz; tarteka New Yorkera joaten naiz eta berarekin elkartzeko.

Hogeita hemezortzi urte daramatzazu jazz musikaririk onena Gasteizera ekartzen, baina handikeria gutxiko jaialdia da zuena. Zuek egiten dituzue era guztietako lanak, ezta? Seigarren jaialdian, gutxi gora behera, Oscar Peterson piano-jotzaile kanadarra etorri zen Gasteizera. Berak dioenez, bere bizitzan zuzenean eskaini duen kontzerturik onena eman zuen gure hirian. Lehen kontzertu hura oso berezia izan omen zen berarentzat. Gogoan omen du nola iritsi zen aireportu txiki batera, gonbidatu berezientzako gelarik ez zuena, eta nola nengoen ni aireportuan bere zain. Eta oroitzen omen da nola esan nion boluntarioa nintzela. Denak ginela boluntarioak. Hori entzutean erabat harrituta geratu omen zen. Nik esan nion jazz asko maite nuela, eta zaletasun hori kutsatu nahi niela gasteiztarrei, eta Petersonek esan zuen horrek barrua erabat astindu ziola.

Europako hamar jazz jaialdi onenen artean dago Gasteizkoa, *The Guardian* aldizkari britainiarrak orain gutxi adierazi duenez; batez ere, jazz kalean entzun daitekeelako eta herritarrengana asko hurbiltzen delako.

Urte hauetan egindako lanak zerbaitetarako balio izan du! Niri entzutea gustatuko litzaidakeen jaialdia egiten dut, eta uste dut hori abiapuntu

tu ona dela: jende gaztea etortzea nahi dugu, eta kalitate handiko emanaldiak antolatzen ditugu toki desberdinetan; kalean, klubetan, etab. Hasiera hartan ez genuen uste jaialdia gaur egun dena izatera iritsiko zenik.

Gasteizko Jazzaldia International Jazz Festivals Organization erakundearen barruan dago. Garrantzitsua izan al da elkarte horren babesa Gasteizentzat?

Zalantzarik gabe. Nik orain ez nuke jakingo elkarerik gabe lan egiten; asko laguntzen baitu elkarteak. Bazkide sortzaileetako bat da Gasteizko Jazzaldia. Guztira, hamazazpi jaialdi gaude bertan, horietatik hamabi europarrak, eta gurea da guztietan txikiena. Munduko jazz jaialdi nagusiak bertan daude, horien artean Monrealekoa; sekulako aurrekontua dauka. Musikariak eta taldeak partekatzen ditugu. Modu horretan, New Orleanseko musikariek Europara bidaiatu behar dutenean, bidaia hori aprobetxatzen dugu jaialdi batean baino gehiagotan abestu dezaten.

Jazz musikari askorentzat erakusleirio bilakatu da Gasteizko jaialdia.

Jamie Cullun da adibide horietako bat. Berak askotan esan izan du jendaurrean, alegia, Espainiako estatuan berarengan sinetsi zuen lehen pertsona izan naizela ni. Estatura etorri zen lehen aldian Gasteizko Jazzaldian abestu zuen.

Gasteizko Jazzaldia ezin da ulertu Wynton Marsalisik gabe.

Berari eskainitako eskultura bat dago Florida parkean. Gainera, «Vitoria suite» diskorako musika egin zigun Wyntonek. Hiru urte lehenago galdetu nion Wyntoni blues bat konposatuko ote zuen guretzat; gauza txiki bat, alegia. Ez nuen bera behartuta sentitzerik nahi. Hasieran, barre egin zidan, eta ondoren erantzun zidan berak ez zekiela gauza txikirik egiten. Eta, hamabi pieza egin zituen guretzako! Gasteizen grabatu ziren doinuak, berak hala eskatuta. Hainbat musikarik parte hartu zuten, horien artean Paco de Luciak.

Ahalegin handia egin duzue jazz beste musika estilo batzuekin uztartu eta era horretako emanaldiak eskaintzeko; esate baterako, flamenkoarekin, musika latinoarekin, *funk*yarekin, etab...

Wynton Marsalisek eta Paco de Luciak emanaldi bat eskaini zuten elkarrekin, jazz eta flamenkoa batera, elkar osatuaz. Biak bat batean musika sortzen. Oso ongi elkar ulertu zuten biek. 1997an, berriz, Legends taldea etorri zen, talde oso ona; Eric Claptonek jotzen zuen gitarra. Sekulako arrakasta izan zuen emanaldiak. Orduan, galdetzen diozu zeure buruari: zer egiten du Eric Clapton batek jazz jaialdi batean, guk beti oso argi izan badugu jazza ekarri nahi genuela gure jaialdira, eta ez besterik. Eric Clapton ekarri genuenean, eta horrelakoak antolatu izan ditugunetan, jende gaztea (beste estilo batzuk gustuko zituen) erakarri nahi izan dugu geure jaialdira. Horregatik, interesgarria iruditzen zitzaigun jazz beste musika estilo batzuekin fusionatzea.

Ematen du jazzak entzuleak sorgindu egiten dituela.

Jazza zuzenean entzutea inprobisazioa bizitzea da; musikaria momentuan bertan sortzen ari da musika. Eta hori edozer gauzaren gainetik dago. Horrek edonor erakartzen du. Flamenkoarekin ere gauza bera gertatzen da.

Makina bat artistek zapaldu dituzte Gasteizko agertokiak. Geratzen al zaizu ametsen bat bete gabe?

Badut amets bat oraindik bete ez dena. Bete ezin dena. Jazzaldiaren seigarren jaialdirako Aretha Franklin kontratatu nuen, baina azkenean ez zen etorri; emanaldi guztiak bertan behera utzi zituen. Urte horretan agertu zitzaion duen gaixotasuna: hegazkinez bidaiatzeari izua dio. Behin baino gehiagotan ahalegindu naiz, baina alferrik izan da. Arantzatzko hori badut, bai.

Nola ikusten duzu Jazzaldiaren etorkizuna?

Gasteizko Jazzaldia egonkortuta dago, eta Gasteiz oso harro dago bere jaialdiaz. Niri dagokidanez, berriz, badakit ez garelako betierekoak, baina seguru nago urte luzez arituko naizela, gustukoa dudan zerbitutetan ari bainaiz lanean. Italiako Perugiako jaialdiko zuzendariak 82 urte ditu eta oraindik lanean ari da. Hainbat jazz jaialditako zuzendariak 80 eta 90 urte bitartean dituzte. Nik orain dela zazpi urte hartu nuen erretiroa, baina egia esan, norberak gustuko duen horretan lan egiten duenean zaila da erretiroa hartzea. Osasuna baldin baduzu —ez da neure kasua—, urte askotan segi dezakezu lanean. Aurtengo Jazzaldian lanean aritu naiz, 40. urteurrena izan da, eta Jainkoak nahi badu, datorren urtean ere lanerako prest izango naiz. ■

Ikasturte berria

KAXILDO ALKORTA

LAGUNA

Gure bizitza laburra dela, / hala diote auzoan, auzoan...», baina noraino joanda ote dabilta gu gineneko eskola txikiko gure ahots mehe-mehe eta kurrirka haiek, irakasleen belarri zulotan ezten sartzen ziren eta maixu zein maixtrak beren onetik urduri ateratzen zituzten deiadar eta txilio zorrotz haiek. Hau da, noiz izan ginen gu ume? Batetik aspaldi eta, bestetik oraintsu, bizi-bizi baititugu gogoan orduko hainbat eta hainbat gauza. Haurrek ikasturte berria hasi dutela-eta etorri zaizkidan burutapenak dira.

Hiru urte genituenean hasten ginen eskola txikian eta, sei betetakoa edo betetzear, pasatzen eskola handira; han, gehienez ere, hamalau urte arte. Gure aurreneko eskola hura etxe bateko hiru-garren pisuan zegoen, kale batetik sartuz gero; baina bi kaletara jotzen zuenez eta beste kalea paralelo eta gorago zegoenez, goragoko kale hartatik hamar bat koska igota ikasgelako zapaldan ginen. Dibu-jua behar al da ulertzeko, irudikatzeko? Ea irudimen hori.

Zer egiten genuen 3-6 urte bitartekoek? Mutilek herriko andre bat genuen maixtra, adineko emakumea –senarra, soldadu zela, Kubako gerran ibilia, atera kontuak–, pazientzia handikoa, amona –nahiz eta (b)ilobik ez zuen–, oso amona ona.

Martinak ez zuen Piaget-en teorien berri-rik, baina letrak ezagutzen ondo erakutsi zigun. Aurreko hormako arbel handian klarionez idatzi **a e i o u** handi-handiak eta banaka seinalatzen zituela,

aaa-eee-iii-ooo-uuu esaten zuen ozen, astiro; eta guk ere aaa-eee-iii-ooo-uuu, ozen, astiro eta luze. Txikiek hasi orduko koxkortxoek bazekitenez, errazagoa zuen lana. Eta hala ikasitakoan, alderantziz, atzekoz aurre: uuu-ooo-iii-eee-aaa. Eta listo bokalak.

Ondoren, kontsonante-bokal bikoteak, esaterako: **mā me mī mō mū**. Sistema bera, maixtra aurretik eta gu atzetik, beti ere astiro eta ozenki:

eme ta a, mā
eme ta e, me
eme ta i, mī
eme ta o, mō
eme ta u, mū

Eta denak bilduta:

māāā-mēēē-mīīī-mōōō-mūūūūūūū.

Eta Aita Gurea eta Agur Maria, eta Salbea, eta batek txiza zuela, beste bi borrokan zebiltzala, baten baten mahaian iltze-muturra agirian zegoela eta jertsean zuloa egin ziola... Halaxe. Baina guk letrak ikasi. Irakaskuntza pertsonalizatua? Ez dakit zenbat ginen eskolan; esango nuke, bada, berrogeita goratik hogeita hamabostetik baino hurrerago izango ginela.

Eskola handira sei-zazpi urte beteta. Gogoan dut ikasturte hasieran maixurik gabe pasa genituela egun batzuk; zer dela-eta, eta etorri behar zuen maixu berria gaixo omen zegoelako; eta, behar-bada, orduan ez nituen ikasi ondorengo hitzak, baina ordukotzat ditut nik,

«maixu berria gaixo, oso gaizki zegoela, *azken arnasetan*». Gero, etorri zen. Eta eskola hartan ere, denak mutilak eta gauza asko. Zortzi bat urte genituela, «enciclopedia»n agertzen zen hitz batekin ere izan genuen geure autua: «Hi, begiratu ezak nolako hitz luzea: *desmesuradamente*». Ez zen, ez, motza; gainera ezezaguna, luzeagoa beraz. Denbora eman genuen broma horretan hitzaren esanahia bat ere ikasi gabe.

Maixua gaixotzen zenean edo Donostia-ra zerbaitetara joan behar izaten zuenean, ordezkoa etortzen zitzaigun; jubilatua normalean, bazeuden-eta bi herrian. Bat biboteduna zen. Behin, gu baino mutil zaharrago batek apustua egin zuen biboteak pintatuta eskola pasa baietz. Eta hala, bibote eta guzti sartu eta bere mahaian eseri zen. Maixuak lanak jarri zituen, ariketaren bat edo beste agindu eta mahai artean ibiltzen hasi zen koadernoetara begira. Gure bibotedunarengana hurbiltzen..., mutil guztiok hara begira! Harenari ere begiratu zion eta aurrera jarraitu zuen, pauso pare bat egin, baina zerbait sumatu-edo eta buelta egin zuen. Biboteduna lehen baino buru makurrago. Ai inuzente! Hitzak sobran direnean, jipoia nagusitzen da, jakina. Apustua irabazi egin zuen behintzat, eta hirurogeita hamar urte onak pasa ondoren, gogoan dugu hura.

Gaur egun maixua zeruan asper-asper eginda, 1957an-edo joan baitzen hara. Eta orduko mutiko hark 81 urte gaur. Oraingo mutil koskorak direla bizkorrak! Eta haiek zer? Ikasturte berri on! ■

IGNAZIO ARANGUREN,

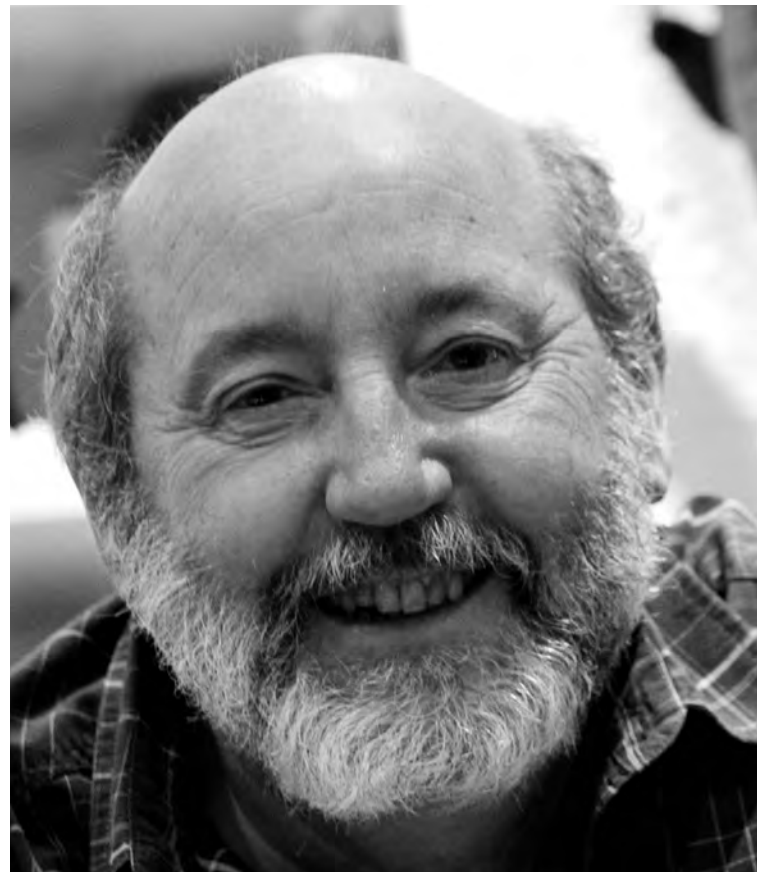
VIANAKO PRINTZEA SARIA

«Antzerkiak badu indar sekretu bat, bertzek ez duena: ‘Orain, hemen eta zuretako!’»

MIEL A. ELUSTONDO

TESTUA ETA ARGAZKIAK

Iragan maiatzaren 28an Kulturaren Vianako Printzea saria jaso zuen Ignazio Aranguren Gallues (Iruñea, 1953) irakasle eta antzerki zuzendariak Erriberriko Jauregian. Arangurenen izena 1978. urteaz gero ageri da Iruñeko antzerkigintzari lotua, eta meritu handiko bidea egin du harrezkero Nafarroako hiriburuko Navarro Villoslada institutuko antzerki tailerrean. Lehen urratsak egiten hasi zenetik 800 ikuskizun baino gehiago landu ditu aurtengo Vianako Printzea sariaren irabazleak. Harekin antzerkia egindako ikasleatarik askok, berriz, aktore izateko bidea hartu dute. «Konparazione, nire lehenbiziko antzerki-ikasleak berrogeita hamar urtetik goiti dabilta. Noiztenka, karrikan barna noalarik, bertze aldeko espaloitik etortzen zait emazte edo gizonezkoa: ‘Kaixo, Ignazio! Oroitzen zara nitaz?’. ‘Bada, ez... Eman zure datuak! Zein obratan hartu zenuen parte? Zein zen zure pertsonaia?’. Lorianan naiz horrelakoetan, aunitz bizipen baitira gisako enkontru baten gibelean»...

**Nafarroako Gobernuak Vianako Printzea saria irabazi zenuela jakinarazi zue-
netik hogeitaka elkarrizketa egin dituz-
ula esanez hasi zatzaizkigu...**

Bai, hogeita sei-hogeita zazpi izanen di-
tuzu, bai.

**Galderak ere beti-betikoak, behin eta
berriz eta askotan errepikatuak...**

Galderak ez ezik, nik eman erantzunak
ere errepikatuak dira! Kar, kar... Baina
ongi da erantzunen errepikatzea, horrek
erran nahi baitu konstanteak gurela gure
afektu eta erabakietan! Kar, kar...

Zein dituzu galdera betiko horiek?

Aise da erraten: zer dudan antzerkia,
saria espero ote nuen, zer sentitu nuen
albistea jakinarazi zidatenean, ikasleak
aunitz aldatu ote diren urteotan bar-
na, zer ematen ahal dion antzerkiak
hezkuntzari... Gisako galderak, bistan
da. Bertzalde, beti ez didate galdegin
nik nahi nuena, eta orduan bertzelako
bideak baliatu behar izan ditut errateko
nituenak errateko. Ez gara bart arratsean
sortu bildotsak! Aspaldi ikasi nuen sola-
saldi on baten meritu eta merezimendua
ez dela galderari doi erantzutea, nork be-
derak erran nahi duena erratea bertzerik!
Kar, kar... Seriotan orain, uste dut kaze-
tariek arras ongi bildu dutela nik iraga-
nean egin nituenak, eta horrekin batera,
baita eskuartearen dudaren proiektua ere:
jadanik ikasleekin lan egiterik ez baitut,
irakasleekin ari natzaizu orain.

**Nafarroako Ikusle Gazteak proiektuaz
ari zatzaizkigu...**

Bai. Gaiarre Antzokian aritzen gara la-
nean proiektu horretan. Iruñeko Udal
Patronatuak finantzatzen du parte batez,
eta, bertzez, Nafarroako gobernuaren
hezkuntza departamenduak. Topake-
tak egiten ditugu, tailerrak zuzentzen,
kanpoko txostengileren bat ekartzen ahal
dugu... Ilusio handia egiten dit proiektu
honek. Urteetan ikasleekin egin dudana

lanak bezainbertze asebetetzen nau, erre-
tiratu eta gero, joan den lau urte honetan
irakasleekin egiten ari naizen lanak.

Sariak bezainbeste.

Sariak bezainbertze, nahi baduzu. Sariak
denaz bezainbatean erran behar dut jaso
dudan jende aunitzen maitasun, erreko-
nozimendu eta errespetua atxikiko duda-
la beti. Jende ezberdina duzu, arras. Sola-
saldi guzietan erran dut, batean ere ez zait
erratea atzendu. Bertzalde, aurten sariak
bertzelako manera batean eman dituzte,
Espainiako errege-erreginak ez baitira
etorri, eta diru-ekarririk ere ez baitute
eduki sariok... Bitxia izan da, alditan
zorionak eman dizkirate, eta bertze aldi-
tan, doluminak! Kar, kar... Nik, batzuek
zein bertzeek erakutsi didaten maitasuna
dut gauzarik inportanteena. Erretiratu
naiz, baditut hiruretan hogeita hiru urte
—halarik ere, honetan eta hartan ari naiz
oraindik—, eta lurralde honetan dagoen
dibertsitatearen barnean, bat etorri dira
denak nire lanaren baloratzeko eta erres-
petatzeko tenorean.

**Vianako Printzea saria jaso baino lehen
ere erreferentziazko pertsona zinen an-
tzerkigintzan, hala Nafarroan nola he-
mendik kanpo, baina erran delako sariak
ohorezko zerrendan jarri zaitu: Pedro
Migel Etxenike, Rafael Moneo, Maria
Bayo, Montxo Armendariz, Daniel Inne-
rarity eta beste askoren ondoan...**

Horrexek izutu nau, hein batean. Kar-
ga pisua da hori, eta ahal denik eta on-
gixkoen eramatzen entseatuko naiz. Baina
bertzerik ere erranen dizut, apal, baina
zurikeriarik gabe: pentsatzen dut sariak
nire lanari eta Nafarroako antzerkiari
egin diela errekonozimendua, erran nahi
baita, arlo honetan lanean aritzen diren
antzerkigileei eta irakasleei. Saria jasotze-
ko ekitaldian gauza bat erran nuen, eta
zinez ongi jaso zuten hedabide guziek.
Erran nuen pribilegiatua izan naizela,
antzerki-eskolak akitzean ikasleek txalo-

zarta jotzen baitzidaten eta, aldiz, irakas-
leei, eskolak akitu eta txirrinak jotzen
baitie! Zorte handikoa izan naiz, egiazki.

**Antzerkia indar handiko tresna dela ere
erran zenuen ekitaldi berean. Haatik, ez
dago gizartean behar bezain hedatua...**

Asots handia dagoelako gizartean! Nire
uste apal makalean ari naiz, harako hark
erran ohi duenez. Ez naiz dogmatikoa,
baina bai apasionatua: asots handia dago
hezkuntzan, asots handia gizartean, eki-
taldi gehiegi. Zernahi burugabekeria
«kultur ekitaldi» da. Aski da halako artis-
ta —edo artista usteko—, ekartzea eta he-
dabideak prentsaurrekoan biltzea: horrat
kultur ekitaldia! Hezkuntzak eta kultu-
rak —biak ere gauza bera baitira—, atse-
dina behar dute, deskantsua, isiltasuna eta
bakea, ez manipulazioa... Dena da Pisa
txostena eta bat eta bertze! Hezkuntzak
isiltasuna behar du, eta irakaslea bakean
utz dezaten lanean, gela barnean bera
baita gehien dakiena, denik gutiena da-
kiela ere!

**Zein ekarpen egiten dio antzerkiak
hezkuntzari?**

Aunitzetan, isiltasuna, eta esfortzua, eta
taldea osatzea, eta konstantzia... zeren-
gatik entseguak batzuetan irteten dira
ongi, eta bertzeetan gaizki. Antzerkia,
bertzalde, nork bere baitara egiten duen
bidaia da pertsonaia bat aitzakia hartu-
rik. Gisako ekarpenak egiten ditu antzer-
kiak, baina erranen dizut zer ekarpen ez
duen egiten, arrosarik ez baita arantzarik
gabe: antzerkia ez da hezitzaile, konpara-
ziorik, harropuzkeriaren azoka bihurtzen
denean. Egoa, adoleszentzia eta antzer-
kia, koktel lehergarria duzu. Antzerkia
neketan da hezitzaile txalo-zarta bertze
xederik ez duzunean, nork bere burua
gainerateko guzien gaineratik paratu nahi
duenean, edo hezitzaile-talde halako ba-
tekin antzerkia bere buruaren gandararen
erakusteko baliatzen duenean; erran nahi
baita, hedabideetako titularren berega-

natzeko... Antzerkiak badu arriskurik franko! Ez da komeni goiak hartzea, ez harrotzea. Galdegin didate inoiz antzerkia ikasgai ezarriko ote nukeen, eta ezetz erran dut beti, antzerkia atsegintasunez eta askatasunez egiten delako. Ikasgaia delarik, eginbeharra litzateke antzerkia. Ezin da erran: «Hunki zaitez, suspendituko zaitut bertzenaz!», edo, alderantzira, «Hunki nazazu, ikasgaia gainditu nahi baduzu». Kasu, izugarritzko tresna da antzerkia!

Izugarritzko tresna dela diozu, baina antzerkiaren eskaintzarik ez da egin ohi ikastetxeetan...

Antzerkiaren arma sekretua bera duzu haren ahulgunea ere: boluntarismoa. Ikastetxean bortsz jardura baino gehiago egiten dira, irakaslearen eskuzabaltasunari esker denak edo gehienak. Ez dago bertzerik. Menturaz, irakaslea akitzen delarik —edo ezkontzen, edo bertze norabait hegaldatzen—, peko erre kara doa dena delako jardura, izan kirola, eskola-albizkaria, edo, gure kasuan, antzerkia.

Iruñeko El lebril blanco taldearekin hasi zinelarik 1971n, zer zenekien antzerkiak?

Deus guti! Unibertsitateko ikasle nintzen taldean izena eman nuenean. Valentin Redin zen zuzendari. Talentu handia eta burdinazko eskua zituen. Antzerkiak dituen lanbide guziaz ikasi nizkion: sarrera-saltzaile, atrezzista, ordezko aktore urgentziakoa, egokitzaile, zuzendari laguntzaile, banatzaile... Denetarik egin nuen, Tenoriok egin zuen ber maneran: jauregiatara igo eta txaboletara jauzi. Goizeko bietan kamioiak zamatua ere banaiz!

Valentin Redin aipatu duzu baina nik beste izen batzuk neuzkan zuri bidea egiten erakutsi zizutenen artean: Jose Monleon, William Layton, Miguel Narros eta Jose Carlos Plaza...

AKTOREAREN DOHAINAK

«Lehenbizi, aktoreak behar du kultua izan, eta buruz ongixko jantzia, sentimendu eta emozioekin ariko baita lanean, bere buruarekin. Bere burua du tresnarik onena. Hori erraten diet aktore izan nahi dutela erranka datozkidan gazteei. Ikasle aunitz ditut Madrileko Arte Dramatikoko Errege Goi-Eskolan ikasi dutenak; egun, titulatuak dira. Errateko maneran, Bianako Printzea saria jasotzeko ekitaldian Alfredo Sanzoli eskatu zioten nire goresmenez solasteko. Konparazione, Sanzol bera sariaren jasotzeko hautagaietan zen! Arras gauza pollitak erran zituen, bistan denez. Sanzolek, gainera, Navarro Villoslada institutuan egin zuen lehenbiziko antzezpena, nire aginduetara, hamazazpi urte bertzerik ez zituenean! Horrelakoak zinez gauza pozgarriak dira!».

Horien guzien aitzinetik da Valentin Redin. Bera izan zen Nafarroako antzerkigintzaren erreferente nagusi 70eko, 80ko eta 90eko hamarkadetan, hil zen arte. Berak sortu zuen El lebril blanco taldea. Harrigarri da, baina erbi-txakur zuria da Bianako printzeen oinetan dagoena... Lehenbiziko, haur-antzerkia egiten hasi zen igandeetan Gaiarre antzokian —*Biolin sorgindua*, *Errauskiñe*...—, eta, berehala, helduen obrak egiteari ekin zion. Hemengo antzerkiaren harrobi izan zen El lebril blanco, antzerki ikasketarik kasik ez zegoen sasoian eta lanbidea eginaren medioz ikasten zenean. Valentin Redinek ikuskizun handiak asmatu zituen, eta antzoki ttipi bat ere eduki zuen Iruñeko Amaia karrikan, non antzerki independentea —edo sozio-politikoak— egiten baitzuen. Testu franko eskribitu zituen han Patxi Larrainzarrek. Orain berean oroitu dugu Patxi, hil zeneko 25. urteurrenaren karietara. Patxi Larrainzar egile, Valentin Redin zuzendari, huraxe izan zen bikoa. Haien laguntzaile lanetan aritzen nintzen ni. Zuk aipatu dituzun bertze guziaz, Mi-

guel Narros, Jose Carlos Plaza eta gaineratekoak, Valentin Redinen eskutik heldu ziren, Nafarroako Jaialdiekin batera.

Zertan da beldur eszenikoa?

Hor da beti. Adoleszenteak berezkoa du izu eszenikoa, adinari dagokiona da, baina mendean hartzen ahal da pittinka-pittinka, aktore hasiberria lagunduz, egiten duen lana baloratuz... Bentzutzen ahal da izu hori, bai. Izu eszenikoa badu ifrentzua ere, zeina baita harropuzkeria eszenikoa... Ber gisan du izu eszenikoa pertsona larriak, eta ni ere dastatua nago hortik. Aunitz tailer eta mintzaldi gidatzen baitut, beti egiten dut galdera: «Norendako antolatatu duzue?». Gazteendako bada, badakit. Helduendako baldin bada, berdin. Aitzitik, denetariko jendeak etortzekoak badira, izuak harrapatzen nau. Orain, Vianako Printzea saria irabazi ondotik, esperoko dute ni XIX. mendeko Errumaniako antzerkigintzaz sakon solastea, hartaz deus baino gutiago badakit ere! Erran nahi baita, adin guzietako jendeak datozelarik ez dudala jakiten nondik hasi

KORRI DOA DENBORA

«Lan nekosoia izan da, zinetan, Navarro Villoslada institutuko antzerki tailerraren ttnv35.com web orria osatzea. Hiru urte eman ditut horretan! Hogeita hamazazpi urtez egin ditugun proiektuen material guzia kutxatan gordea nuen, eta haren ordenatzen eta sailkatzen eman dut denbora. Lan handia izan da, arras. Koste pertsonala ere izan du horrek. Argazkietan, beti hamazazpi urteko neska-mutilak dira ageri, eta, aldiz, nik hogeita hamar urte ditut batean, berrogei bertzean, berrogeita hamar hurrengoan... Irakaslearen handitasuna eta miseria dituzu horiek: 'Zein ongi! Gazteekin naiz beti, izerdi berri artean!'. Baina nor bedera ez da beti gazte, argazkiek ongixko erakusten dute hori: batean, ile urdintzen hasia nago; bertzean, soiltzen... Ederra duzu bidaia intimo horren barna igeri egitea, baina hein batean konplikatu ere bada, denbora korri baitoa, eta ez debaldetan!».

solasean: mugitzen den guziari egiten diot tiro, bat berari ere azertatu gabe.

Agertoki gainean zu hamaikatan izanagatik ere, beldurrez...

Hondarreko, Bianako Printzea saria eman zidatela komunikatu zidatene-tik ekitaldia egin zen arte, gaitzeko izu eszenikoa izan nuen. Ondoan ditudan pertsonak erotu beharrean ibili nituen—konparazione, emaztea—: leitu nahi nuen testuaren pasarte hau kendu, hura erantsi, bat eta bertze. Baina ongi da izu eszenikoaren edukitzea, ez dadila falta, baina ez zaitzala zu ere lagun izoztu egin!

Emanaldi kopuru handia egin duzue...

Hondarreko urteetan hogeita bortz emanaldi egiten genituen. 8.000 ikusle bildu izan ditugu denera, institutuko antzoki txikian. Bitartean, han-hemen ibiliak gaituzu, hala Belgikan nola Frantzian, Espainian barna eta bertzeetan, biltzarretan nahiz gisako ekitaldietan... Alabaina, gure lana ez da beti errekonozitua izan; momentu gozoa bizi dut orain, baina hagitxue gogorak iraganak ditut nire bizi profesionalean. Vicente Galvete, Maite Lasheras emaztea eta bertze zenbait lagun eta kolaboratzaile ondoan izan ez banitu, peko errekaratutako nuen guzia! Hagitz gogorra izan da: eskolak ematen nituen eta, horrez gainera, ortzirale arratsaldean bagenuen entsegua edo funtzioa, biatarik bat; larunbat goizean, entsegua; eta estreinaldia egin genuelarik, funtzioa larunbat arratsaldean. Hasmentan ez nuen ikastetxearen partetik ordainik izan. Gerrogo, nola-halako ordutegi parekatzea izan nuen. Ez dago boluntarismoa baino gauza nekosoagorik...

Hari batetik dilindan ibiltzea ere badakar boluntarismoak. Eragileak nekutzen direnean, kito da dena delako jarduerara...

Eta makurrena da deusek ez duela axola! Hala irudi luke! Konparazione, ikastetxe

bat non jarduerara bat manera miragarrian gauzatzen den; bat-batean dena delako jarduerara betikoz akitu delarik, ez da deus pasatzen, ez da ondoriorik, ez onik, ez gaitzik, inork ez du deus erraten...

«Jarduerara betikoz akitu delarik, ez da deus pasatzen». Institutuko antzerki tailerrean egin zenuen ibilbideak ez zuen azken fin zioriontsurik izan...

Ibilbidearen hasmenta arras pollita izan zen: deusetik sortu nuen antzerki tailerra, eskola guziak ematen nituen denboran. Guziek ikusi zuten hura ez zela inorendako denbora-pasa, eta antzerki orduak eta eskolakoak parekatu zizkidaten. Guziek konprenitu zuten ikasleekin egiten nuen antzerki tailerra, gela barnean arbela eta klariona harturik egiten nuena bezain inportantea zela. Goiti-beheiti handiko bidea izan da, eta, hondarreko, behar baino bi urte lehenago erretiratu nintzen.

Bianako Printzea sariak egin dizun aitoritzak ez du amaiera gorabeheratsua kontatzen...

Banuen tailerrarekin aitzina egiteko proiektua, baina ikastetxeak ezetz erran zigun, eta sortzezko ideia itzuli ginen Vicente Galvete lankidea eta biok, bertze zenbait lagunekin batera. Horrela asmatu genuen Nafarroako Ikusle Gazteak proiektua. Ikasleendako obra bat antzeztuko bagenu orain, hogeita hamar lagunetara iritsiko ginatke; aldiz, obra hori hogeita hamar irakasleekin eginik, aunitzez ikusle gehiago izan ditzake. Irakasleekin antzerkia egitea ez da, bertzerik gabe, antzeppen hutsa, hainbertze gai aritzen baikara jorran: tutoretza, gatazken konpontzea inprobisazioa nahiz antzerki-eszenak baliatuz, hizkuntzen irakaskuntza, liburuaren leitzera bertzelako bideetatik heltzea...

Antzeppen hutsa baino gehiago duzu antzerkia...

Hezkuntza-tresna paregabea zait antzerkia eta ez, bertzerik gabe, obrak antzetzeko. Orainik indar eta botere handikoak dira keinua eta solasa, aunitzek ez badaki ere... Navarro Villoslada institutuan egin nuen bidea ez zen ongi akitu, erran-merran duzunez: hogeita hamabortz urtez proiektua zaindu nuen, eta nahi nukeen hark segida izatea. Horrendako aurkeztu genuen proiektu berri bat, baina ikastetxean ezetz erran ziguten eta, orduan, institututik kanpora egitea deliberatu genuen, eta irakasleendako. Aski duzu hori eskribitzearekin.

Antzerkia, hezkuntza-tresna den aldetik, poesia eta narrazioa baino gehiago da? Edo, areago, zinemak baino indar handiagoa du?

Berotzen nautenean hori defenditzen dizut, antzerkia bertze deus baino gehiago eta handiagoa dela, baina berotzen nautenean bertzerik ez. Erranen dizut: ikasleek uste dute antzerkia dela zinema bezalakoa, baina bertsio aspergarrian: uste dute zinemaz gauzak pasatzen direla, eta antzerkian ez. Baina antzerkiak badu indar sekretu bat, bertzek ez duena: «Orain, hemen, eta zuretako!». Eta akitu da oihala jaisten denean. Ondoko egunean ere izanen da funtzioa, baina bertze funtzio bat izanen da, diferentea, zu ezberdin izanen zarelako, eta aktoreak ere bai, eta, hainbertzean, obra ere bertze bat izanen delako.

Ematen du antzerkia krisian dagoela beti...

Greziarren sasoitik hona! Bertze erran-merran bat duzu, nahi bada. Antzerkia ez da inoiz hilen, indar sekretu hori duelako, hain xuxen: «Orain, hemen, eta zuretako!». Saria jasotzera nindoala horixe bera oroitarazi zidan adiskide batek, eta ilusio handia egin ere zidan: «Inazio, saria jasotzean, hire solasetan erraten duen moduan egin: 'Orain, hemen, eta zuretako!' Goza hadi!». Horrela egin ere nuen. Kar, kar... ■

MOTX-LLABUR

OBRAK

«Obra bakoitza ikerlan proiektua duzu, haratago joateko asmoa. Gehien irakatsi didaten obrak izan dira onenak. Ez du balio urte batean Molière egitea, eta hurrengoan ere Molière errepikatzea. Behar duzu haratago joan, beti».

TAILERRA

«Jende talde bat da, batua, proiektu baten partekatzeke. Hogeita hamabortz urtean ez nuen bertzerik erran!».

PERTSONAK

«Funtsezkoena. Errana [García] Lorcarena da, eta damu dut, ez baita nirea! 'Antzerkia da liburutik irteten den poesia, humano egin dadin'».

ZABALKUNDEA

«Antzerkia komunikazioa da, bertzerendako egiten da, baina, lehenbiziko, aktorearen beraren plazerarendako. Halarik ere, komunikatzen den plazera are plazer handiagoa da».

ERREKONozIMENDUAK

«Ongi etorriak dira, hazten laguntzen baitute, eta anbizio handiagoak edukitzen ere bai. Aldiz, gaizki etorriak dira errekonozimenduok sinesten badituzu; buruiritzi eta ergelputz egiten ahal zaituzte. Ez da gure kasua, bistan da! Kar, kar...».

N-1eko bidesaria:

Bideragarria batzuentzat, astuna besteentzat

MAITE ORUE
KAZETARIA

Gipuzkoa zeharkatzen duen N-1 errepidean bidesaria jarriko du Gipuzkoako Foru Aldundiak. Bidesaria, baina, garraio astunak bakarrik ordaindu beharko du. Bide Azpiegituretako diputatu Aintzane Oiarbidek azaldu zuenez, 2010. urtean Batzar Nagusietan errepideen finantziazioari buruz egindako txostenaren ondorioetan oinarritu dute erabakia. Zirkulazioa arindu nahi dute, batetik; eta Europako 2011/76 zuzentaraua indarrean jarri, bestetik.

Errepide hori Europa zeharkatzen duen ardatzean dago, eta horren mantenua bidesaria ordainduz egin behar dela dio. Alegia, Europako errepide sarearen ardatzean dauden errepideak erabiltzen dituzten garraio astunek ordaindu egin behar dutela dio zuzentarau horrek, kutsadura eta trafikoa kontrolatzeko. Gainera, arau hori betetzen ez dutenentzako isunak jartzeko araudia prestatzen ari da Europa.

Beraz, 2018tik aurrera, N-1 errepidea erabiltzen duten kamioiek ordaindu egin beharko dute. Diputatuak dioenez, 12.000 kamioik baino gehiagok erabiltzen dute N-1 errepidea egunero; horietatik, %60 atzerrikoak dira.

Oiarbideren esanetan, Aldundiak bi aukera zituen: kamioiek errepide hori erabil dezaten debekatzea edo bidesaria jartzea. Bigarren aukera hobetsi du Gipuzkoako Foru Aldundiak. Gipuzkoako garraiolariek ere ordaindu beharko dute. Hasiera batean, horiek bidesaririk ordaindu behar ez izatea aztertu zuen Aldundiak aukera bezala, baina, Oiarbidek argitu duenez, Europako zuzentzarauak ez du bazterketarako aukerarik ematen.

Garraiolariak kexu dira neurri horrekin, errepidea erabiltzeagatik beraiek bakarrik ordaindu beharko dute-eta. Hiru sindikatuak dio azpiegiturak zerbitzu publiko bat direla, eta zerga bidez ordaindu beharko lirakeela.

AINTZANE OIARBIDE

Gipuzkoako Foru Aldundiko Bide Azpiegituretako diputatua

Gipuzkoa iberiar penintsula eta Frantziaren arteko pasoko lurraldea da errepide trafikoari dagokionez (Kataluniako La Jonquerarekin batera). Trafiko honek errepide sare nagusiaren mantenu kostu handia dakar. Kostu hori gipuzkoarrok bakarrik ordaintzen dugu, zergen bitartez. Bidesarien bitartez pasoko trafiko horrek ere errepidearen mantenu kostuaren zati bat bere gain hartuko du.

Bestalde, gaur egun bi korridore nagusi dauzkagu Gipuzkoan: bata AP-8/AP-1 eta bestea N-1. Lehenengoak –AP-8/AP-1–trafiko astunarentzako askoz diseinu egokiagoa dauka: herriguneetarako distantzia handiagoa du, trazatu aproposagoa eta abar. N-1eko korridoreak, ordea, bidesaririk ez izatean, behar baino trafiko gehiago hartzen du, eta herrietatik gertu pasatzerakoan zarata, kutsadura eta istripu arazoak sortzen ditu. Hori dela eta, kamioien trafikoaren zati bat N-1etik AP-8/AP-1 korridorerara desbideratu nahi da.

Dena den, N-1 errepidean bidesaria jartzeak ekonomian ere eragina izango du. Kanpoko garraiolariek errepideen mantenu lanen zati bat beren gain hartuko dute, eta diru hori gipuzkoarren beste behar batzuetara zuzendu ahal izango

da: gizarte politketara, enplegu sustapenera edota garraio publikoa hobetzerara, esaterako. Kanpoko garraiolariek ordaindu egin beharko dute, Europan zehar igarotzen dituzten gainontzeko estatuetan egin ohi duten bezala. Bertako garraiolariengan ere eragina izango du, Europako legediak ez baitu baimentzen bertakoekin diferentziarik egitea; baina, bidesarien planteamendua egiterakoan, Gipuzkoako kamioilariek Andoaindik pasatzea besterik ez dute ordaindu beharko –euro bat aldi bakoitzean–. Beraz, bertako kamioilariak ahalik eta gutxien kaltetzeko sistema planteatu dugu.

Kontuan izan behar da momentu honetan Europako Batasunak ordainsaria trafiko astunari bakarrik jartzeko zuzentaraua atera duela. Momentuz ez da aurreikusi N-1ean trafiko arinak inolako bidesaririk ordaintzea.

Garraiolarien iritzia ere jaso du Gipuzkoako Foru Aldundiak. Euskal Herriko eta Espainiako estatuko garraiolariekin kontaktuak izan dira. Ez da beraien gustuko neurria. Gain kostu hori, Gipuzkoa osoa zeharkatzen duen garraio baten kasuan 10 eurotik beherakoa izango da, eta uste dugu kostu hori garraiatzen den produktuari inputatzea posible eta bidezkoa dela. Bertakoengan izango duen eragina oso txikia da.

Arlo ekonomikoari dagokionez, bidesariak 9 milioi euroko fakturazioa utziko du urtean. Bederatzi milioi horietatik heren bat bidesari sistema kudeatzen erabiliko da, eta gainerako bi herenak errepide sarearen artapen eta hobekuntzan inbertituko dira. Bidesaria era automatikoan kobratuko da, ibilgailua geratu gabe, eta, ondorioz, gelditze eta berrabiatzeak ekartzen duen kutsapen gehigarriak ekidingo dira eta auto ilarak saihestuko. Errepidean hiru portiko jarriko dira, eta ibilgailu astuna detektatzen dutenean automatikoki bidesaria kobratuko diote. Horretarako, ibilgailuak TAG edo antzeko sistemaren bat izan beharko du, eta Aldundiak eskumena du ibilgailu astunak horretara behartzeko. Ibilgailu astunak bi taldetan banatuko dira: 3,5etik 12 tonara bitartekoak eta hortik gorakoak. Azken horiek gehiago ordainduko dute.

Gipuzkoako Foru Aldundiak BIDEGIren bitartez kudeatuko du eraikitze proiektua eta ondorengo gestioa. Aurrez esandako eran, ez dugu uste eragin nabarmenik izango duenik; izan ere, aplikatuko diren tarifek eta planteatutako sistemak gipuzkoarren eragina txikiagotu egiten dute. ●

ESTEBAN MURUAMENDIARAZ

Hiru sindikatuko ordezkaria

Azpiegiturak zerbitzu publiko bat diren heinean, zerga bidez ordaindu beharko lirateke. Zuzenean edo zeharka, denok erabiltzen ditugu errepideak, eta guztiz bidegabekoa da sektore bakar bati ordainaraztea. Bidesarien ezarpena errepideen mantenua bideratzeko neurri bezala aurkezten duten arren, gure ustean, azpiegituren berrordainketa besterik ez da, sektore bakar bati ezarriko diotena. Hortaz, bidesariak, kontzeptu gisa, ez dira beharrezkoak, gure ustez, azpiegiturak mantentzea zerga bidez finantzatu beharko bailitzateke.

Garraiolariak izango dira ordainduko duten bakarrak. Askok, gainera, bi aldiz ordainduko dituzte errepideak: zergak ordainduz, eta bidesarien bitartez. Gogora ekarri beharko litzateke garraiolariak zerbitzu publiko bat eskaintzen dutela, eta, hortaz, errepideak, era batean edo bestean, beraien lan tresna direla. Honela, ezinbestekoa dute errepideetan ibiltzea gizarteari behar duen oro behar duen lekura eramateko.

Bestalde, gipuzkoarren arteko desberdintasunak areagotzeko balioko du bidesariak: trafiko arinaren eta kamioilarien arteko desberdintasunak. Agian, A-8a ere doakoa izan beharko litzateke,

urteak baitira emakida bukatu zenetik. Baina trafiko arinari bidesaria jartzea ez da popularra, eta politikariek nahiago izan dute kamioiei jarri. Garraiolariok ez daukagu errepideak ez erabiltzeko aukerarik, gatibuak gara, lana bertan egiten baitugu.

Garraiolariak bidesariaren berri eman digute, gure iritzia entzun dute, baina ez digute jaramonik egin. Hiruko garraiolariok urteak daramatzagu tankera honetako neurrien aurka borrokatzen. Guretzat diskriminazio hutsa da. Zergatik ordaindu behar ditugu guk errepideak, zerbitzu publiko bat garenean? Errepide publikoen eraikuntzak eta mantenuak publikoak izan behar dute. Ezin dituzte, bat-batean, ordainpeko bilakatu, finantzatu ezin direlako; are gutxiago, erabaki sektore bakar batek ordainduko dituela. Ez ditugu azpiegitura publikoen berrordainketak onartzen. Gainera, uste dugu finantzaziorako beste aukera batzuk badaudela; besteak beste, berez horretarako izan behar lukeen erregaien zerga berezia.

Gipuzkoako bidesariaren kasuan, gainera, kanpoko garraiolariak ordaintzeko ezarri dutela esan arren, benetan, igarotze maiztasuna dela-eta bertako garraiolariak izango gara kaltetuenak. Erraza da kanpoko garraiolariak ordainduko dutela sinestartztea, baina gezurra da. Igarotze maiztasunagatik, Etxegarartetik gehien

ibiltzen garen garraiolariok hemengoak gara. Azkenean, gehien ordainduko dugunak hemengoak gara. Aspalditik ukitututa dagoen bertako sektorea baldintza okerragoetan uzteko beste neurri bat da. Bertako sektorearen bertuteak azpimarratu eta bultzatu beharrean, amildegira bultzatu besterik ez dute egiten.

Aldundiaren neurri horrek urtean sortuko duen 9 milioi euroko fakturaziotik, diru publikora ez da ezer itzuliko: Bidegik (enpresa pribatua) jasoko du bidesariaren dirua; hortaz, ez dakigu zein erataria itzul daitekeen. Aldundiaren esanetan, jasoko duten diru kopurua 7,5 milioi ingurukoa izango da. Kostuak kendu ondoren, uste dute 3 milioi euroko mozkinak izango dituztela. Ez dakigu noiz emango dizkien «irabaziak»; izan ere, lehenik eta behin inbertsioa amortizatu beharko dute. Hortaz, ez dakigu zenbat jasoko duten eta zenbat geldituko den. Beraiek egin dituzte kalkuluak, eta beraiek jakingo dute. Guri ordaintzea besterik ez zaigu gertatzen.

Garraiolariak bidesariaren kostuaren zati bat bezeroari helarazten saiatuko garela argi dago, lan egitea ez da errentagarria izango bestela. Bere aldetik, bezeroak produktuen salneurriak igo beharko ditu eta hori, era berean, kontsumitzaileak ordainduko du. Honela, hasieratik bukararaino, zerbitzua ematen duenaren eta

jasotzen duenaren ekonomian izango du eragina bidesariak. Gainkostua bezeroari helaraztea lortzen ez badu, garraiolariak irentsi beharko du guztia. Gainera, garraiolari gipuzkoar eta euskaldunen ekonomian eragin tamalgarriak izango ditu. Bidesaria ezarriko duten hiru puntuetatik, batez ere, bertako garraiolariak igaro ohi gara. Agian, banaka zenbatuz gero, portzentajeek beste gauza bat esango dute, baina datu bat hartu behar da kontuan: ez da berdina kamioien zenbatekoa nongoa den eta nork ordainduko duen gehien. Kanpoko kamioi bat behin igaroko da arkupeetatik; hau da, Aldundiak emandako salneurrien arabera, 10 euro ordainduko ditu (asteen behin edo bitan igaro daiteke). Baina bertako garraiolariok, nahiz eta portzentajeen gutxiago garen, etengabe igarotzen gara Andoain edo Etxegarartetik; beraz, behin eta berriz ordainduko dugu, eta egunean 10 eurora erraz iritsiko gara. Biderketak egitea besterik ez dago ikusteko nork ordainduko duen gehien.

Portugalen ere antzeko sistema bat ezarri zuten, eta han asko eta asko ez ordaintzen saiatzen dira, baita lortu ere. Uste dugu hemen ere gauza bera gerta daitekeela; hau da, kanpoko garraiolari batek ez badu ordaintzen, oso zaila da gelditzea. Izan ere, Gipuzkoa zeharkatzen ordubete inguru pasatuko du, eta momentuan ez bazaio geldiarazten, gero oso zaila da ordainaraztea. Hemengoak, berriz, ordaintzera behartuta gaude.

Garraiolariok jota utziko gaituen neurria da. 2004tik garraio sektorea ukituta zegoen, erregaiei prezio altuagatik. Hortaz, 2008an, beste hainbat sektoretan bezala, garraioan ere krisiak sekulako eragina izan zuen. Enpresa asko itxi dituzte, eta beste askok prezioak jaitsi

behar izan dituzte lanean jarraitu ahal izateko. Egoera orekatzen hasi zela pentsatzen genuenean, era honetako politikak etorri zaizkigu berriz ere. Urteak daramatzagu bidesarien aurka borrokan eta horrela jarraituko dugu; agintariak ez bezala, euskal garraioan sinesten baitugu, bertako sektore indartsu baten beharrean. Ezinbestekoa da herri baten zat garraio sektore indartsu bat izatea, eta, hori helburu bezala edukita lanean jardun beharrean, gehiago suntsituko duten neurriak besterik ez dituzte bideratzen. Hainbat euskal sektoreri laguntza ematen dieten bitartean, haien bertuteak goraiatzat dituzten bitartean, garraioari zailtasunak besterik ez dizkiote jartzen. Noiz hartuko dira neurriak merkantzien garraioa modu efektiboan arautzeko eta zerbitzua maila guztietan zein baldintzetan egin behar den zehazteko? Noiz gure lan eskubideen aldeko neurriak? Diru bilketan besterik ez dutela pentsatzen dirudi, garraioa bezalako sektore garrantzitsu baten beharrean pentsatu ordez.

Bestalde, ez dugu uste bidesari bat ezartzek istripuak gutxituko dituenik. Istripuak eragiten dituzten hainbat faktore kontuan hartu beharko lirateke. Errepi-deen egoeraz gain, ibilgailuen egoerak ere zerikusia du. Krisia dela eta, inbertsiorako aukerak ere murriztu egin dira. Gainera, kostuak gehitzen badoaz (adibidez, bidesariak) kamioia aldatzeko aukerak ere txikiagoak izango dira. Nork erosiko du kamioi berri bat ez badaki lanik izango duen? Nor hasiko da garraiolari moduan lanean, hasteko hiru kamioi behar dituela badio legeak? Kontuan hartu behar dira, gainera, AP-8an ohikoak diren ilarak, bertatik ere, trafikoa kopurua handia delarik, eta Aldundiaren nahia kamioiak AP-1etik desbi-

deratzea da. Bide segurtasunaren alde gauden lehenak gu geu gara, errepedean ematen baitugu gure laneguna, baina bidesari batek ez ditu segurtasun kontuak konponduko. Aldundiak emandako datuen arabera, 12.000 ibilgailu igarotzen dira N-1etik. Trafiko bolumena handia dela esan genezake oro har.

Azpitarragarria da Administrazioak pentsatzen duela bide zehatz batzuk doakoak direlako erabiltzen ditugula, baina ez da egia. Bidean zehar, behar ditugun hainbat zerbitzu edukitzea ezinbestekoa da guretzat, besteak beste, gasolindegia profesionalak. Gainera, lantegi edo erdigune logistikoen kokapena ere beste faktore oso garrantzitsu bat da. Hortaz, ezin dugu esan doakoa delako erabiliko dugunik: nondik nora goazen, zenbat denbora daukagun, erosotasuna eta zerbitzuak kontuan hartzen ditugu gure bidaiaren nondik norakoak erabakitzeko. Kasu honetan, N-1ean kokaturik daude behar ditugun zerbitzu asko, eta ez AP-1ean. Ez dago gasolindegia profesionalik ezta tailerrik ere, eta are gutxiago aparkalekurik. Garraiolariok N-1a erabiltzen jarraituko dugu, han baitaude behar ditugun zerbitzuak.

Mugikortasun iraunkorrari dagokionez, Europar Batasuna aspaldi dabil kutsadura tasak hobetuko dituzten politikak bultzatzen. Horregatik, kamioiek ere gero eta kutsadura tasa txikiagoak izan behar dituzte. Guretzat mugikortasun iraunkorra ez du bidesari batek lortzen, kontzientziak baizik: ez al dute kutsatzen gure etxeetan dauden bi edo hiru autoek? Beharrezkoak al dira? Ez al litzateke pertsonen garraio publiko zerbitzua hobetu behar? Garraiolariok bidesaria jartzeak ez du kutsadura murriztuko. ●

LUIS MURGUIA

RACVNeko zuzendariordea

N-1ean bidesaria ezartzearena politika hutsa da. Europako politikaren ereduak ikus daiteke garraiolariei errepideak erabiltzeagatik kobratzeko joera. Neurri horrek kalte egingo die garraiolariei. Elkarren artean lehiakortasuna handia da garraiolarien sektorean; enpresa txiki eta autonomo asko daude, eta prezioak murrizteko prest dira, sektorearen kalterako. Gure ustez, garraioa merkeegia da, eta gastu ekonomiko eta ingurumen kostuak ez dira kontuan hartzen. Baina arazo hori mundu mailan planteatzea benetako iraultza ekonomikoa litzateke. Ez bakarrik errepide bidezko garraioari dagokionez, baita itsasontziz heltzen diren edukiontziei dagokionez ere. Garraioa merkeegia da, baina, gizartea gaitu da garraioak suposatzen dituen gastu guztiak bere gain hartzeko? Lehiakorrak ginateke edukiontzia Txinatik ekartzeak suposatzen duen gastu guztia gure gain hartu beharko bagenu?

Bestalde, N-1ean garraio astunarentzako bidesaria jartzeak on egingo lieke gainetarako erabiltzaileei, baldin eta neurri horrek trafiko astuna AP-1era bideratuko balu. Segurtasunari dagokionez, Gipuzkoak hartzen duen trafiko bolumena ez luke arinduko, baina trafiko astunak

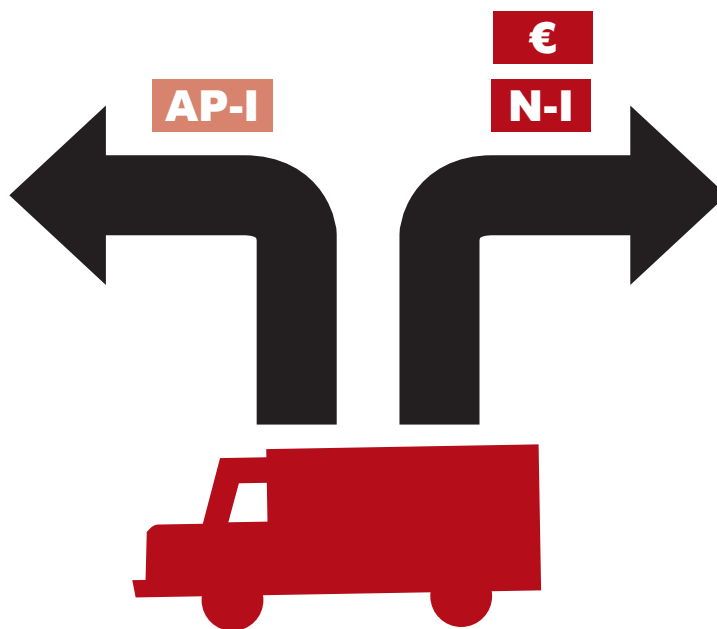
AP-1a erabiliko balu, N-1eko trafikoa arindu lezake.

Bidesariak urtean bederatzi milioi euro baino gehiago utziko dituela ere entzun da, eta kontuak garbiak badira, aurrekontu publikoan eragina izan beharko luke. Hala, bidesariak Gipuzkoako ekonomian eragin positiboa izan beharko luke, diru iturri berria izango delako. Atzerriko garraiolariek gure errepideak erabiltzeagatik ordainduko dute, eta diru hori errepideen mantenua bermatzeko erabili beharko litzateke. 'Betiko kontua' da: ordain dezala gehien erabiltzen duenak. RAVCNtik beti esan dugu autoak zergak sortzen dituela, eta bidesari hau zerga horiez gaineko beste bat litzateke. Gaur egun, gehien erabiltzen duenak gehiago ordaintzen du. Hidrokarburoen gaineko zerga erregai litroaren zenbatekoaren % 50 da, gutxi gorabehera. Horri, BEZa gehitu behar zaio. Zerga horren zati bat Espainiara doa, eta beste zati bat Foru Ogasunera. Zerga hori, baina, zertarako erabiltzen da? Non inbertitzen da diru hori?

2011. urteko datuei erreparatuta, hidrokarburoen zergarekin Gipuzkoak 238.011.000 euro bildu zituen, BEZ aparte. GFaren Azpiegituren Sailaren aurrekontua urte hartan 135.546.320 eurokoa zen. Beraz, erabiltzaileak ordaindu egiten du; baina ez dakigu ziur

diru horrekin zer ordaintzen ari den, errepideak konpontzeko beste ematen du-eta. Anekdotak gisa, esan, Espainiako Errege Etxearen aurrekontua Hidrokarburoen zergatik ordaintzen dela.

Gaur egun, 10.000 kamioi inguruk zeharkatzen dute N-1 errepidea egunero. Bidesariak trafiko astunaren bolumena arintzen badu, baliteke istripu gutxiago izatea. Hala ere, istripuak gutxitzeko neurria litzateke garraiolariei estresa murriztea. Biltzeak murrizteko Lopez de Arriortuak ezarritako 'just in time' ezagunak 'tentsioa' eragin du garraioariengan, eta trafikoan. Orain, kamioi erraldoiak erabiltzen dituzte garraiorako, enpresentzako errentagarriagoa delako. Hala ere, onartezina deritzot bide segurtasunarentzat onuragarria izango dela entzun behar izatea. Mugikortasun iraunkorrari dagokionez, ez dut uste hori lortzea bidesariak jartzearen menpe da goenik. ■

Iusplaza webgunea, zuzenbidea euskaraz lantzeko esparru berria

ANDRES URRUTIA

ZUZENBIDEAREN EUSKAL AKADEMIA

Sarri askotan gertatzen da euskal letretan halako bereizketa funsgabea, euskara bera eta euskaraz landutako arlo edo diziplinak uztartu ezinak balira legez. Izan ere, aspaldikoak dira euskara eta Zuzenbidea estekatzeko premiak. Are zehatzago esateko, euskarak berak hainbat lurraldetan ofiziala izateko aukera izan duenetik.

Hainbatez, euskararen ofizialtasuna duela hogeita hamartsu urte aldarrikatu zenetik Euskal Herriko Nafarroan nahiz Euskal Autonomia Erkidegoan, horrek ekarri du, besteak beste, Zuzenbidea, alegia, guztion elkarbizitza arautzen duten manu horiek, euskaraz ere ematea.

Hortaz, prozesu jakin batean, euskarak, arian-arian, aldizkari ofizialetan ez ezik, zuzenbidearen jardunean eta irakaskuntzan bere zereginak zabaldu ditu, oraintsu arte ezezagunak zitzaizkion alorrak bereganatu dituela. Begien bistakoa denez, horrek egundoko testugintza ekarri dio euskarari, eta horretan batu dira lehenik zituen adierazpide berezkoak eta aurrera egin ahala, asmatu, ondu eta finkatu direnak.

Testu multzo hori sortzeko iturburuetan eragile asko aritu dira urtetan, eta horien ekarpenak ere aintzat hartzeko modukoak dira. Egun, zorionez, badira ekarpen horiek sailkatzeko eta uztartzeko baliabide berriak, batik bat, erabiltzaileen eskura jartzeko aurreko horiek.

Legelari, irakasle, itzultzaile, bitartekari linguistikoak, ikasleak... oro dira horien hartzaile. Hala ere, hartzeko une

horretan ezin baztertu oraingo jakituriak asmatu dituenak, hots, Zuzenbidea eta hizkuntza biltzeko ahaleginak, jurilinguistika delakoaren bidez.

Egin-eginean ere, eduki hori da *Iusplaza* webgune berriak eskaintzen duena, bertara biltzen baitira bi horiek, Zuzenbidea eta hizkuntza, bi-biok modu bateratuan eman beharra baitago euskararen normalizazio bidean.

Arean ere, webgune honen bultzatzaile nagusia da Zuzenbidearen Euskal Akademia, beste eragile lehenetsi batzuekin batera. Aipatzekoak dira Deustuko Unibertsitatea, Eusko Jaurlaritzaren Administrazio eta Justizia Saila, IVAP, Bizkaiko Foru Aldundia, BBK kutxa eta abar.

Hor kausituko ditu erabiltzaileak halako kontuak. Hizkuntzari dagokiola, begien

bistakoa izango zaio *Iusplaza* corpusa (7.901.017 hitz kopurua), eta bertan bilaketak egiteko aukerak, testua zein tes-tuinguruak jasotzeko erraztasunarekin.

Gero, arloz arlo, euskaraz landutako Zu-zenbideko materialak ageri dira, eta be-raietan legeria, formularioak, bibliografia eta doktrina: guztira, 1.125 erreferentzia, euskal legelariak eskura izan ditzan Zu-zenbidearen teoria zein praktikaren la-nabesak; aldi berean ere, gai honetan euskaraz sorturiko bibliografia, zer non erraz antzeman ahal dezan.

Bada, bestalde, legelari euskaldunari egundoko berrikuntza ematen diona, hau da, gaztelaniaz zein euskaraz eman-dako adiera juridiko hori euskaratzea. Horretarako baliatu da urte luzetan Deustuko Unibertsitatean landuriko es-

perientzia eta hortxe dago, luze-zabal, hiztegi elebidun berria, zerrenda hutse-tik harago doana, aurkibide analitiko esanguratsua osatu arte, bertan direla bi hizkuntzen arteko ordainak eta horien kokapen testualak, araubide eta guzti. Aldi berean, hortxe daude Euskaltzain-diaren *Hiztegi Batutik* aukeraturiko sa-rarrerak eta azpisarrerak, esanahi juridikoa daukatenak.

Iusplaza webgunean sakonago murgilduz gero, hurrenez hurren agertuko zaizkio erabiltzaileari egungo jurilinguistikaren ikuspegitik landutako materialak, hala nola Zuzenbidearen hizkuntzari buruzkoak eta hizkuntzaren Zuzenbi-dearenak, diziplinartekotasunak agindu bezalaxe.

Hitz batez esateko, eta webgunean bertan agertzen denez, *Iusplaza* hau-xe da: eragile juridiko euskaldunen-tzat, egun dagoen eskaintza zabaldu nahian, berebiziko ahalegina, etorkizu-nean ere hedatuz eta zabalduz joango dena. Esku-erakutsi zabala, aurkezpe-nean bertan esaten denez, eta guztion artean egitekoa, guztion ekarpenak izan-go baitira aintzat hartzekoak *Iusplaza* webgunearen eraikitze prozesuan.

Webgunearen aurkezpenean jasotzen den bezalaxe: *Iusplaza ez da webgune itxia, ezta hurrik eman ere. Guztiz irekita dago, eta gerogarreneko garapenek horixe erakutsiko dute. Zinez, Zuzenbidearen Euskal Akademiak eta beste eragileek eu-ren gain konpromisoa hartzen dute halako garapenak burutzeko.* ■

Iusplaza corpusa
linguistiko-juridikoa.

Hiztegiak.

Zuzenbidea arloz arlo.

Zuzenbidea,
hizkuntzaren
ikuspegitik.

Ariketak94

ADMINISTRAZIOA
EUSKARAZ

I. Aukera ezazu esaldi egokia Euskaltzaindiaren *Hiztegi Batua* kontuan hartuz:

1. a) Gobernu bakoitzari dagokio bizi baldintza duinak bermatzea bere **aginpeko** lurraldeetan.
b) Gobernu bakoitzari dagokio bizi baldintza duinak bermatzea bere **agindupeko** lurraldeetan.
2. a) Ordezkar horiek elkarri **agira** egiteko joera dute baina, nola edo hala, beti lortzen dute akordioak adostea.
b) Ordezkar horiek elkarri **agiraka** egiteko joera dute baina, nola edo hala, beti lortzen dute akordioak adostea.
3. a) **Ahuakatea** jatea oso osasuntsua da begietarako: luteina izeneko osagaiari esker, adinari lotutako endekapena eta zahartzaroko begi-lausoak prebenitzen ditu.
b) **Aguakatea** jatea oso osasuntsua da begietarako: luteina izeneko osagaiari esker, adinari lotutako endekapena eta zahartzaroko begi-lausoak prebenitzen ditu.
4. a) Atzoko sutea guztiz itzaltzeko, eskualdeko **agoazil** eta suhiltzaile guztiek batera lan egin behar izan zuten.
b) Atzoko sutea guztiz itzaltzeko, eskualdeko **aguazil** eta suhiltzaile guztiek batera lan egin behar izan zuten.
5. a) Nekazarien eskubideen aldeko manifestaziora deitu dute sindikatuek, **iraintzat** jo baitute politikarien jarrera.
b) Nekazarien eskubideen aldeko manifestaziora deitu dute sindikatuek, **agrabiotzat** jo baitute politikarien jarrera.
6. a) Ehunka **atso-agure** bildu ziren plazan, zaharren egoitzaren bigarren urteurrena zela eta.
b) Ehunka **agure-atso** bildu ziren plazan, zaharren egoitzaren bigarren urteurrena zela eta.
7. a) Auzokidearen txakurren **ahausiengatik** loezina duela salatu zuen gizon horrek.
b) Auzokidearen txakurren **adausiengatik** loezina duela salatu zuen gizon horrek.
8. a) Zinegotzien **ahobatezko** erantzuna jaso zuten teknikariek, hondakinen planaren aldeko argudioak azaltzen hasi zirenean.
b) Zinegotzien **aho bateko** erantzuna jaso zuten teknikariek, hondakinen planaren aldeko argudioak azaltzen hasi zirenean.
9. a) Enpresako langile batek adierazi duenez, **aerodromotik** atera berri zen hegazkinak lurra jo du eta bi bidaiari hil dira.
b) Enpresako langile batek adierazi duenez, **airedromotik** atera berri zen hegazkinak lurra jo du eta bi bidaiari hil dira.
10. a) Hezkuntza Sailak 150.000 euroko diru-laguntza emango die eskolei behar **ainbat** ikasmaterial izan dezaten.
b) Hezkuntza Sailak 150.000 euroko diru-laguntza emango die eskolei behar **adinbat** ikasmaterial izan dezaten.

IVAP

HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

Ariketak 94

2. «Euskaltzaindiaren Oinarrizko Lexiko Teknikoak I» artikuluan zehazten direnen ildotik, aukera itzazu erantzun egokiak:
1. a) Soluzio analitikoa $y = t \operatorname{tg}(\ln t)$ dela kontutan hartuz, kalkulatu egindako **errore** absolutuak eta erlatiboak.
b) Soluzio analitikoa $y = t \operatorname{tg}(\ln t)$ dela kontutan hartuz, kalkulatu egindako **akats** absolutuak eta erlatiboak.
 2. a) Problema baten **soluzioak** osoko **soluzio** bat ematen ez duen kasuetan aplikatzen da algoritmo hori.
b) Problema baten **ebazpenak** osoko **soluzio** bat ematen ez duen kasuetan aplikatzen da algoritmo hori.
b) Problema baten **ebazpenak** osoko **ebazpen** bat ematen ez duen kasuetan aplikatzen da algoritmo hori.
 3. a) Oinarri **laukizuzena** du, eta, begi hutsez, badirudi **lerro zuzenekin** eraikita dagoela oinarri horren gainean.
b) Oinarri **laukizuzena** du, eta, begi hutsez, badirudi **lerrozuzenekin** eraikita dagoela oinarri horren gainean.
b) Oinarri **lauki zuzena** du, eta, begi hutsez, badirudi **lerro zuzenekin** eraikita dagoela oinarri horren gainean.
 4. a) Kutxa bat dut 48, 60 eta 80 **zentimetro karratuko** alderdiekin. 14 zentimetro luze den barra bat sartu ahal izango dut bertan?
b) Kutxa bat dut 48, 60 eta 80 **zentimetro koadroko** alderdiekin. 14 zentimetro luze den barra bat sartu ahal izango dut bertan?
 5. a) Har itzazu ahalik eta **hamartar** gehien, gero kalkuluetan okerrak sor ez daitezen.
b) Har itzazu ahalik eta **dezimal** gehien, gero kalkuluetan okerrak sor ez daitezen.
 6. a) Lehenengo eta behin, grafikoki neurtuko dugu zirkulu baten **area**.
b) Lehenengo eta behin, grafikoki neurtuko dugu zirkulu baten **azalera**.
 7. a) «Eratostenesen bahea» **zenbakilehenak** aurkitzeko metodo sinplea da.
b) «Eratostenesen bahea» **zenbaki premuak** aurkitzeko metodo sinplea da.
b) «Eratostenesen bahea» **zenbaki lehenak** aurkitzeko metodo sinplea da.
 8. a) Kasu honetan, grafikoa zuzen **bertikal** batera hurbiltzen denez, kurbak asintota **bertikal** bat duela esaten da.
b) Kasu honetan, grafikoa **goitik beherako** zuzen batera hurbiltzen denez, kurbak **goitik beherako** asintota bat duela esaten da.
 9. a) **Batezbestekoa** oker kalkulatz gero, normala da halako **batezbesteko** balioak izatea.
b) **Batezbestekoa** oker kalkulatz gero, normala da halako **batez besteko** balioak izatea.
b) **Batez bestekoa** oker kalkulatz gero, normala da halako **batez besteko** balioak izatea.
 10. a) Ramanujanek XX. mende hasieran aurkitu zuen Bertrandren postulatuaren **demostrazio** sinpleago bat.
b) Ramanujanek XX. mende hasieran aurkitu zuen Bertrandren postulatuaren **proba** sinpleago bat.
b) Ramanujanek XX. mende hasieran aurkitu zuen Bertrandren postulatuaren **froga** sinpleago bat.

3. Bete hutsuneak aukeran dituzun aditzekin:

erakarri

egonkortu

suntsitu

aurea hartu

onetsi

berretsi

bere gain hartu

uztartu

1. Minbiziaren aurkako elkarteak azaleko minbiziari _____ nahi dio, eta, aurreko urteetan bezala, kanpaina jarri du abian.
2. Administrazio-auzietako epaitegiak hautagaia zerrendatik kanpo uzteko erabakia _____ du; beraz, ezin izango da hauteskundeetan hautagai moduan aurkeztu.
3. Iazko euriteen ondorioz sortutako kalteak konpontzeko, hamar milioi euro ematea _____ dute aho batez gaurko bileran.
4. Amatasuna eta lana nola _____ daitezkeen ezagutzera emateko, mahai ingurua antolatu dute zenbait aditurekin.
5. Industria berria nola _____ eta dagoenari herrian eusteko plana proposatuko dutela adierazi dute prentsaurrekoan.
6. Eguraldia _____ egin da, eta horrek errepideetako eta erreketako egoera hobetu du.
7. Lehendakariak _____ du Ekonomia eta Gizarte Arazoetarako Batzordea suspertzeko erronka.
8. Langileen lan baldintzak okertu dira, zuzeneko enplegua _____ da, eta, ondorioz, lantegia ixteko arriskuan dago.

4. Bilatu definizio hauei dagokien hitza:

Beldur larria eta bizia, bereziki zerbait egitea eragozten duena.

Bide bat, bereziki autopista, erabiltzeagatik ordaindu beharreko diru-kopurua.

Zerbait burutzeko beharrezko den aurretiko antolaketa eta tresneria osagarria.

Beste zerbaitekiko boterea, ahalmena.

Administrazioaren eta enpresa edo partikular baten artean obra edo zerbitzu publiko bat ustiatzeko egindako kontratua.

Zerbaitek zerbaiteko duen gaitasuna edo indarra.

Irabazia, etekina.

Lege edo aginduren baten hausleari ezartzen zaion diru-zigorra.

bertutea

izua

bidesaria

eskumena

isuna

azpiegitura

emakida

mozkina

1. Aukera ezazu esaldi egokia Euskaltzaindiaren *Hiztegi Batua* kontuan hartuz:

1. b	6. a
2. b	7. b
3. a	8. a
4. b	9. a
5. a	10. b

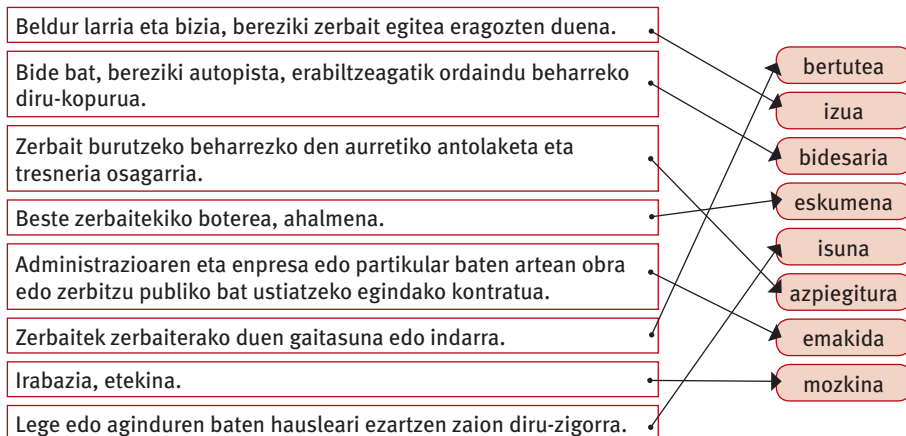
2. «Euskaltzaindiaren Oinarrizko Lexiko Teknikoak I» artikuluan zehazten direnen ildotik, aukera itzazu erantzun egokiak:

1. a	6. b
2. b	7. c
3. a	8. a
4. a eta b	9. b
5. b	10. a eta c

3. Bete hutsuneak aukeran dituzun aditzekin:

- Minbiziaren aurkako elkarteak azaleko minbiziari **aurea hartu** nahi dio, eta, aurreko urteetan bezala, kanpaina jarri du abian.
- Administrazio-auzietako epaitegiak hautagaia zerrendatik kanpo uzteko erabakia **berretsi** du; beraz, ezin izango da, hauteskundeetan hautagai moduan aurkeztu.
- Iazko euriteen ondorioz sortutako kalteak konpontzeko, hamar milioi euro ematea **onetsi** dute aho batez gaurko bileran.
- Amatasuna eta lana nola **uztartu** daitezkeen ezagutzera emateko, mahai ingurua antolatu dute zenbait aditurekin.
- Industria berria nola **erakarri** eta dagoenari herrian eusteko plana proposatuko dutela adierazi dute prentsaurrekoan.
- Eguraldia **egonkortu** egin da, eta horrek errepideetako eta erreketako egoera hobetu du.
- Lehendakariak **bere gain hartu** du Ekonomia eta Gizarte Arazoetarako Batzordea suspertze-ko erronka.
- Langileen lan baldintzak okertu dira, zuzeneko enplegua **suntsitu** da, eta, ondorioz, lantegia ixteko arriskuan dago.

4. Bilatu definizio hauei dagokien hitza:

IVAP

HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

Administrazio-hizkera lantzeko blog berria IVAPen

XABIER AMATRIA, BEGOÑA AYERDI, URTZI BARRENETXEA, IRENE FERNANDEZ, IZASKUN ZUNTZUNEGI

IVAPEKO ADMINISTRAZIO HIZKERAREN ATALA

U rteak igaro dira IVAPek administrazio-hizkera errazteari atea ireki zizkionetik, administrazioaren eta herritarren arteko komunikazioa hobetzeko helburuarekin. Ahalegin horretan, zerbitzu eta material ugari eskaini ditugu: eskuliburuak, ikastaroak, *Administrazioa Euskaraz* aldizkaria, hizkuntza zalantzei erantzuteko Dudanet kontsulta zerbitzua, agiri estandarizatuak, eta abar.

Denbora aurrera joan ahala, komunikazio-egoera eta formatu berrietara egokitzten joan gara. Hortaz, *Administrazioa Euskaraz* aldizkariaren ale guztien bertsio digitala kontsulta daiteke sarean, bai eta beste argitalpen batzuk ere. Ildo beretik, prestakuntza arloan aspaldi eman genuen jauzia lineako formatuetara, eta, esaterako, administrazio-hizkera lantzeko zenbait ikastaro Moodle plataformaren bidez burutu ahal dituzte langile publikoek. Horrez gain, Dudanet zerbitzuan erantzundako galderak (4.000tik gora) ikusgai daude IVAPeko webgunean...

Web 2.0ren garapenarekin komunikazio molde are berriagoak joan dira hazten, eta horiekin ere bat egitea ezinbestekoa genuen; izan ere, sare sozialetan aritzea modu eraginkorra da administrazio publikoek balioa sor dezaten eta beren helburuak eta misioak bete ditzaten. Bilakaera horretan, IVAPek kontuak ireki ditu Twitter eta Facebooken; webean idazteko aholkuak biltzen dituen liburuak argitaratu ditugu bertsio digitalean bakar-bakarrik, euskaraz zein gaztelaniaz; eta, oraingo honetan, **Administrazio-hizkera argia** izeneko bloga sortu du IVAPeko Administrazio Hizkeraren Atalak.

ZERTARAKO BLOGA?

Blog honekin, sare sozialetan duen presentzia areagotzeko asmoa izateaz gain, IVAPek bere zerbitzu-izaera eta berrikuntzarekiko konpromisoa berretsi nahi ditu helburu nagusi bati jarraituz: sare sozialetan hizkuntza argia bultzatzea, euskaraz zein gaztelaniaz; eta administrazioko komunikazioaren esparruari dago-kionez, batez ere.

Batetik, herritarrei gure lan eta jardueren berri eman nahi diegu; bestetik, kalitatezko komunikazioari loturiko edukien biltegia osatzeko asmoa dugu, astero-astero argitaratuko ditugun artikuluen bitartez. Interneteko leiho honen bidez, aukera zabala eskaini nahi dugu hizkeraren eta, oro har, komunikazioaren inguruan: pantailan irakurtzeko testuen berezitasunak, idazki eta testu komunikatiboak idazteko gomendioak, prestakuntzarako pildorak, argitalpen interesgarriak, idazki-ereduak, hizkuntza-zalantzak argitzeko edukiak, eta abar.

Edukietako batzuk elebitan argitaratuko ditugu, eta beste batzuk euskaraz edo gaztelaniaz soilik. Edukiaren arabera aukeratu dugu hizkuntza; izan ere, eduki batzuk hizkuntza baten edo bestearen bereizgarriak dira eta, beraz, itzulpenak ez luke zentzurik izango.

Bloga «erakunde baten Interneteko presentziaren bihotz pausatu eta gogoeta-

Administrazio-hizkera argia blogaren hasierako orria.

tsua» dela esan zuten Antonio Díaz eta Oscar Cortés¹, duela urte pare bat IVAPek argitaratutako liburu batean. Horixe izateko esperantza daukagu geuk ere; eta, horretarako, garrantzitsua da zuok guztiokin aritzea, bloga, zerbait izatekotan, elkarren arteko elkarriketa baita.

Hona hemen, bada, gure desioa: kalitatezko komunikazioa bultzatzeko eta erabiltzeko kezka duten guztiekin berbetan eta harremanetan aritzea espazio birtual honetan. Horregatik, gurekin elkarlanean aritzera gonbidatu nahi zaitugu, irakurle, zure ideiak, zalantzak, galderak eta iradokizunak ongi etorriak ez ezik, nahi-taezkoak izango baitira abian jarri dugun proiektu honek arrakasta izango badu. ■

¹ DÍAZ, Antonio; CORTÉS, Oscar (2014). *Gestión inteligente de las redes sociales en la Administración pública*. Vitoria-Gasteiz: IVAP.

Kutsidazu zera, Ixabel...

INAXIO LOPEZ DE ARANA
IDAZLE ESKOLAKO IKASLE OHIA

Udal euskaltegian jende guztiak zekien, eskolen ondoren egunero-egunero gelak txukuntzera joaten ziren garbitzaileek barne. Jende guztiak zekien Josebak Ixabel dulantziarra atsegin zuela. Mutilak, laño xamarra izanik, bere ikastaldeko guztiei behin baino gehiagotan esana zien Ixabel moduko emakume gutxi zegoela munduan eta harekin esposatu nahi zuela. Horrelako kontuak nonahiko kontakatiluen bazka gozoa izaten direnez, laster zabaldu zen euskaltegian Josebaren maiteminarena. Inor gutxik egiten zuen apustu bigarren urratseko ikasle haren alde; inor gutxik uste zuen haren irakaslearen ederra irabazteko gauza izango zela. Ixabelek ezer zehatzik jakin aurretik, bazuen horren susmoa: Josebak bost urte zeramatzan bigarren urratsean, Ixabelekin; hirugarren urratsera pasatzeko gaitasuna izan arren, baina azterketetan beti kale. Neska mamala ez zenez, «hau ez da normala» –pentsatzen zuen bere artean– «zerbait ari da gertatzen hemen, nik ez dakidana». Baina Josebak, lotsa eta beldurraren artean katramilaturik, ez zion tutik ere esaten, sotiltasuna bezainbestekoa zuelarik herabetitasuna. Eta hitz egiten zionean ere, ez zen gauza zentzugabeko mordoilokeriak lardaskatzeko baizik: «Ni betaurrekoak dira», «Euskaltegira etorri dut»... halako ateraldiak jaulkitzen zituen, gelakideen barre-algaren artean. Gizajoak, zerbait egin behar zuela oharturik, EGA mailako lagun bati aholkua eskatu zion. –Zerbait nahi baduzu, busti egin behar ko zara gehiago. Bidaliozu olerki bat. Neuk prestatuko dizut –hitzeman zion, irmoki.

Biharamunean han zeukan olerkia. Honela zioen:

NAHI ZAITUT

*Nahi zaitut arin biluztu, zurekiko grinak astiro-astiro hustu,
ahoa ahoan murgildu, mihia mihiarekin bildu,
zure gorputza musuz marraztu, samurtasuna ez ahaztu,
beldurra, alde! eta ausartu, maitasuna bihotzetik eman eta hartu.*

Josebak, lagunaren olerkia oso ondo ulertu ez zuen arren, gelako iradokizun-nen kutxan sartu zuen, xalo-xalo. Izenik ez zion jarri, ordea.

Handik bi egunera lehertu zen erauntsia: –Nork *perpretatu* du olerki lizun hau? –galdetu zuen Ixabelek, txinpartak eta tximistak zerizkiola galdetu ere, eguneko saioaren hasiera-hasieran, olerkiaren orria denon begien bistan jarriarik.

Isiltasun gorgarri bat jabetu zen gelaz. Taldekide guztiek zekiten Joseba zegoela ekintza haren atzean, baina inork ez zuen salatu. Ataka gaizto haren ondoren, Kal-kutako Ama Teresak ere ez zuen apustu egingo Joseba gizajoaren alde.

Egunak joan egunak etorri, Ixabel burutik kendu ezinda zebilenez, estrategia aldatzea erabaki zuen: Euskaltegitik ateratzean, espioien antzera, atzetik hasiko zitzaion, ea handik kanpo zer bizimodu zuen jakiteko. Behar izanez gero, Dulantziraino joateko prest zegoen, haren mundua gertutik ezagutzeko. EGAko lagunari esanda, halakorik egin beharrik ez zegoela erantzun zion, Ixabel egunero, lanetik aterata, kultur etxeko liburutegira joaten baitzen, euskarazko libururak irakurtzera.

Biharamunean, liburutegian zen Joseba, euskal literaturaren atalean, hango libu-

ruen baten xerka balebil bezala plantak egiten. Halako batean, Ixabel azaldu zen, liburu bat eskuan zuela. Irakaslea eta ikaslea mutu geratu ziren, elkarri begira. Ez zekiten zer esan. Halako batean, Josebari besterik bururatu ez eta Ixabelek eskuan zeukan liburuaren izenburuari erreparatuta hau xuxurlatu zion:

–Kutsidazu zera, Ixabel... Dulantzi.

Ixabelek erdi garrasika erantzun zion:

–Zu al zara olerkiarena!??? Literatura gogoko duzun, Bilintx ezagutuko duzu. Ba, Bilintxek behinola esan zuen bezala, *Ni zurekin? Jai-jai!*

Bihotza urratzerainoko geziak izan balira ez zioten min handiagorik egingo hitz haiek. Handik alde egiteko imintzioa egitera zihoala, ordea, Ixabelen deiadarra:

–Lasai, Joseba, aukera bat emango dizut. Asko gustatu zitzaidan olerkitxoak, benetan. Baina bukatu dira jolasak eta misterioak betiko. Hurrengoan, joan harira, mutil. Bai, bai, *kutsiko* dizut Dulantzi; Dulantzi eta nahi duzun guztia –gaineratu zuen, halako begi-keinu kitzikagarri bat egiten zuen bitartean.

–*¡Albricias, qué alegría, Ixabel!...* A zer Dulantzi! –atera zitzaion barren-barre-netik. ■

Jaio ginen ongi hiltzeko

EAEko Legebiltzarrak heriotza duinaren legea onartzeak gaiari buruzko eztabaida berritzea ekarri du

MIEL A ELUSTONDO
HIZKUNTZALARIA

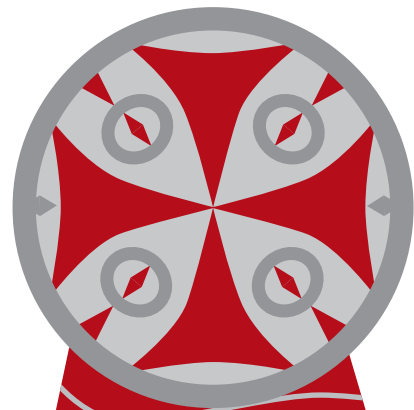

Gero inprentako letretan ere ikusiko zuen euskara, halako egun batean Artekaleko paperdendara sartu zenean.

Han egunkariak saltzen ziren eta dorre moduko hiru pilo zeuden, El Correo Español, La Gaceta del Norte eta El Diario Vasco. Goiok boligrafo bi erosi nahi zituen, baina dendaria egunkariak eman dirua jaso ia etenik gabe ari zenez gero, eskaparatean erakusten ziren liburuei begira geratu zen: *Jaio nintzan iltzeco / aldi-oro noa iltzen / ildakoan erabat / asiko naiz bizitzen.*

Hiru-lau bider irakurri zituen bertsoaren lau mailak. Liburua eskuan hartu eta autorearen izena ikusi zuen: William A. Douglass.

Liburuaren tituluak ere hotzikara eman zion: *Muerte en Murélagu*.

Joseba Sarrionandiaren *Lagun izoztua* nobelak dakarren pasarte borobiletakoa da. Eleberraren protagonista Goioek euskara inprimaturik ikusi zuen lehen testuez ari da eta, inpentsan, 60ko hamarkadaren hasieran Bizkaiko Aulestin galtzera zetozen heriotza errituak aztertu zituen Douglass antropologoaren liburua ikusi, eta haren azalak dakarren Nikolas Ormaetxea *Orixe*-ren bertsoa irakurri du: *Jaio nintzan hiltzeko...*

Hiltzeko jaio ginen, eta, inondik ere, Fernandoren egia horixe erabili zuten buruan iragan uztailaren 8an Eusko Legebiltzarrean bizitzaren amaierako prozesuan pertsonen eskubideak eta duintasuna ziurtatzeari buruzko 11/2016 Legea onartu zuten parlamentariak. Hiltzeko jaio ginen, baina izen bat erantsi diogu joan den aspaldion heriotza horri: duintasuna. Aldaketa gertatu da gizartean, joana zaigu nolana hiltzeko garaia, jadanik ez da bestek erabakitako moduan —edo hiltzeko modua aurreikusi gabe—, mundu hau uzteko aroa. Egun, nork bere modura hiltzeko erabakiaren jabe izan nahi du.

EUSKO LEGEBILTZARRAREN LEGE HARRESIA

Aldatu egin da gizartea, aldatu da bizimodua, balioak eta, besteak beste, bizitzaren amaierako prozesua entenditzeko eta hari aurre egiteko modua. Bestalde, medikuntzaren eta zientzia biomedikoen garapenek bizi-itxaropena handitu dute, eta sasoi batean patologia sendaezin hilgarriak zirenak, egun ez garamatzate zuzen heriotzara. Biziraupena da bidea, horrek dakarren gaitzaren kronifikazio eta gizartearen zahartzearekin batera. Hain xuxen, populazioaren zahartzeak eta gaixotasun kroniko eta itzulezinak areagotzeak bizitzaren amaierako prozesua orain artean ez bezala planteatzea ekarri dute. Horren adibide eta frogak diagnostikatutako osasun arazorik ez izanagatik ere, aurretiazko borondateen agiria egitea erabaki duten herritarren etsenplua: 2003tik hona 20.000 agiri baino gehiago erregistratu dira EAEn eta Nafarroan eta kopurua urtez urte hazi ohi da: 2004an aurretiazko borondateen 212 agiri egin ziren aipatu bi erkidegoetan; iaz, berriz, 2.675 erregistratu ziren.

Gizartea aldatzearekin batera aldatu dira heriotza entenditzeko eta hari aurre egiteko kultura. Horrela etorri gara bizitzaren amaierako prozesuan pertsonen eskubideak eta duintasuna lege ziurtatzera. Konparazio baterako, Euskal Autonomia Erkidegoa heriotza duina legez arautu duen Espainiako estatuko zazpigarren autonomia da, eta finean, Gaixoaren autonomiari buruzko 2002. urteko Espainiako estatuko legea berrestera dator.

Bizipen bakarra da heriotza, hots, nor bere modura hiltzen da, baina Euskadiko legean hiru bide zehaztu ohi dira azken arnasa eman bitartean: hondatze progresiboa —zenbait aste edo hilabeteren buruan heriotza zain duena—, hondatze progresibo motela —exazerbazio akutua dituen eta, sarritan, akutua heriotza bera

LEGEAK DAKARTZAN ZENBAIT DEFINIZIO

Zainketa aringarriak: gaixotasun sendaezin batek eragiten dituen arazoei aurre egitea. Prebentzioa eta sufrimendua arintzea da bidea, mina eta beste sintoma fisiko, psikosozial eta espiritual batzuk identifikatu eta tratatuz. Gaixoaren eta haren familiaren bizi-kalitatea hobetzera zuzentzen dira zaintzok.

Aurretiazko borondateen adierazpena: bizi-helburuak, balio pertsonalak eta tratamenduari buruzko jarraibideak adierazteko eskubidea. Bizi-helburuak eta balio pertsonalak adieraztearen helburua da, erabaki klinikoak hartu beharra gertatuz gero, jarraibideak errespetatzen laguntzea eta orientabide moduan balio izatea. Agiri hau egin ahal izateko adin nagusikoa izan behar da, horretarako judizialki ezgaitua izan ez, eta libreki jardun.

Arretaren alde zureko plangintza: gaixoa artatzen duten profesionalekin burututako prozesua, etorkizuneko arreta planifikatzea helburu duena. Bizia mugatzen dion gaixotasuna edo lesio bat tarteko, pertsona batek erabaki hartzeko gaitasunik ez duenerako egiten da. Balizko tratamenduen ondorio eta aukerei buruzko komunikazioa eta dokumentazioa ere bada.

Sedazio aringarria: bizitzaren amaierako prozesuan gaixoaren kontzientzia murrizteko botikak ematea. Baimen esplizitua, inplizitua edo delegatua eman ondoren aplikatzen da sedazio primario hau, eta jarraitua edo etena izan daiteke, azalekoa edo sakona.

Sedazio terminala: laster hilko dela aurreikusten den gaixoari botikak ematea, nahita, haren kontzientzia murrizteko, modu itzulezinean seguruenera, bestelako neurrien bidez arindu ezin den oinaze fisiko edo psikologiko bat arintzeko. Sedazio aringarrien kasuan bezalako baimena behar da.

ere-, eta hondatze motela, nork bere burua zaintzeko ezintasun progresiboa, alegia. EAEko legean irakurri dugunez, heriotzara daramaten hiru bideok gora-behera, «oinarrizko adostasun etiko eta juridikoa dago heriotza onaren eduki eta eskubide batzuen gainean: zainketa aringarri integralak eta kalitatezkoak jasotzeko eskubidea, eta bizitzaren amaierako prozesuan gaixoaren autonomia errespetatua izateko eskubidea».

Aipatu legearen arabera beti, bi tresna nagusi dira heriotzara bidean den gaixoaren duintasuna ziurtatzeko: «Lehen, informazio klinikoa jasotzeko, baimen informatua emateko eta erabakiak hartzeko eskubidea. Bigarrena, aurretiazko borondateen adierazpena egiteko eta borondateok errespetatuak izateko eskubidea».

BIDEA EGINEZ

Bide horretan, dena den, ez gara hutsetik hastekoak. Konparazio batera, 1977koa da Giza eskubideak eta gizakien duintasuna biologiararen eta medikuntzaren aplikazioetatik babesteari buruzko Europako Kontseiluaren Ituna. Bertan, 5. artikuluan irakurtzen ahal denez, «osasun arloko esku-hartze bat egin ahal izateko, ezinbestekoa izango da gaixoak aldeztatik aurretik baimena libreki eta informatuta dagoela ematea».

2005ekoa da, berriz, Unescoren Konferentzia Nagusiak Bioetikari eta Giza Eskubideei buruz egindako Adierazpen Unibertsala, zeinaren 5. artikulua haxe ezartzen baitu: «Pertsonaren autonomia errespetatuko da erabakiak hartzeko gaitasunari dagokionez, horiek dakarten ardura bereganatuz eta gainerakoen autonomia errespetatuz. Beren autonomia gauzatze-ko gaitasunik ez duten pertsonen kasuan, berariazko neurriak hartuko dira beraien eskubideak eta interesak babes daitezen».

Gorago esan bezala, aurtengo uztailaren 8an bizitzaren amaierako prozesuan per-

tsonen eskubideak eta duintasuna ziurtatzeari buruzko 11/2016 Legea onartu zuen Eusko Legebiltzarrak, espainiar estatuko 41/2002 Legea, pazientearen autonomiari eta informazio eta dokumentazio klinikoaren arloko eskubide eta betebeharrak dagokiena, ez nahikotzat joz: «[41/2002 Legea] ez da aski, kasu batzuetan, pertsonaren askatasuna eta borondatea bermatzeko bizitzaren amaierako prozesuan. (...) Beharrezkoa da aurrerapauso gehiago ematea aurrera egiten jarraitzeko eta hobetzeko arretaren aurretiazko plangintzan, eta herritarrek zein horietaz arduratzen diren profesionalak ezagutu eta eskura izan ditzaten Aurretiazko Borondateen Erregistroa eta horko dokumentuak».

Bizitzaren amaierako prozesuan pertsonen duintasun erabatekoa ziurtatzeko asmoz, Eusko Legebiltzarraren legeak pertsonen dagozkien eskubideak finkatzen eta garatzen ditu, osasun-langileen betebeharrak zehazten, eta erakunde sozial eta sanitario publiko eta pribatuei hainbat betekizun ezartzen, gaixoaren eskubideak bermatzearren, betiere.

Esaterako, osasun-langileei dagokionez, bizitzaren amaierako prozesuaren informazioa jasota geldituko da hilurren dauden pertsonen historia klinikoan eta, bestalde, gaixoaren lehenespene-ko errespetua bermatuko da erabaki medikoak hartzerakoan. Lehenespenok baimen informatuaren bidez edo aurretiazko borondateen adierazpenen bitartez jakinaraziko dira.

Bestalde, erakunde sozial eta sanitario publiko eta pribatuak dira amaieran dagoen gaixoaren eskubidearen bermatzaile: gaixoari laguntza arreta egokia eskaini beharko diote, horren barne direlarik zainketa aringarri kalitatezkoa, eta gaixoari laguntzen dion familiari berari ere laguntza.

Era berean, pertsonen bizitzaren amaierako prozesuan garrantzi bereziko eskubideak ziurtatzeko tresnak zehazten

ditu, nola diren informazio klinikoa, baimen informatua, gaixoak erabakiak hartzea, eta aurretiazko borondateen adierazpena.

Bizitzaren amaierako prozesuan pertsonen eskubideak eta duintasuna ziurtatzeari buruzko Eusko Legebiltzarraren legean irakurtzen ahal denez, «harreman klinikoen erdigunean jartzen du pertsona, bera baita eskubideen titularra eta bere prozesua gidatu behar duena», eta beti errespetatu beharko dira nork bere borondatez eta modu librean hartutako erabakiak.

Legea onarturik ere, ordea, testuak dakartzan eskubide eta betebeharrekin bi hesi gaindiezin ere baditu: eutanasia eta lagundutako suizidioa, bi prozedurak ere delitutzat tipifikatuak baitira Espainiako Zigor Kodean. Eta, hain xuxen, horrexek piztu du eztabaidaren sua, munduko lau kornerretan, ohi denez.

HARRESIAZ KANPO DAGOENA

Baditugu legeak, hala Nafarroan 2011n onartua, nola aurtan EAEn onetsia. Erkidegoen gainetik, hor da Espainiako estatuarena, 2002koa, eta Frantziakoarena, onartu zaharra ez dena. Legeok onartzeak ez du, ordea, gizartearen baitako eztabaida eta gogoeta apaldu. Haatik, duintasunez hiltzeko eskubidea aspal-di aldarrikatzen ari diren elkarte eta banakoek hutsune nabarmenak ikusi dizkiete testuei. EAEko legea onartu bezperan, adibidez, agiria kaleratu zuen Duintasunez Hiltzeko Eskubidea elkar-teak, non adierazten baitzuen begi onez

ikusten zuela heriotza duinari buruzko gaia agenda politikoan sartu izana eta gizartearen barruan eztabaidagai bihurtzea. Halaber, ongi etorria egiten zion legeari, «testu bakarrean biltzen baititu aurreko zenbait legetan –Gaixoaren Autonomiari buruzko Legea, eta Aurretiazko Borondateena, esaterako–, ezartzen ziren eskubideak». Beste zenbait alderdi positibo ere ikusten zion elkarte horrek lege berriari: pertsonen zaintza aringarri integralak jasotzeko duten eskubidea espres aitortzea, edota erakunde sanitarioek bizitzaren amaieran eskaini behar dituzten zerbitzuak legez bermatzea.

Batean irina, bestean zahia, Duintasunez Hiltzeko Eskubidea elkar-teak oharrok ere egin zituen: «Alabaina, nahiko genukeen legeak zertxobait aurrera egitea pertsona guztiek bere gorputzaz eta bizitzaz askatasunez baliatzeko duten eskubidearen inguruan, eta bizitza bukatzeko unea eta bitartekoak libreki eta legez aukeratu ahal izatea. Une hori, gure iritziz, ez da indikazio medikoa, erabaki pertsonal eta transferiezina baiziki. Inork ezin gaitu behartu nahi ez dugun bizitza bat bizitzera. Oraindik ere erabaki pertsonal librearen arlotik kanpo dago nork bere bizitza modu seguruan, bake-tsuan eta minik gabe amaitu ahal izateko adituen laguntza jasotzea, interesatuaren irizpidearen arabera geratzen den bizialdia bizitzea merezi ez duenean».

Duintasunez Hiltzeko Eskubidea elkar-tearen arabera Espainiako Zigor Kodearen 143.4 artikulua da gakoa. Aipatu artikulua kartzela zigorra ezartzen die egoera lastimagarrian dagoen pertsona bati laguntza eman diotenei, nahiz eta

hark libreki, serio eta behin eta berriro eskatu laguntza hori. Elkar-tearen iritzian, ongintzazko laguntza hori eman dutenak zigortzea «usteko ondasun bat juridikoki babesteko aitzakian, –duintasunik gabeko bizitza bat, haren titularrak nahi ez duena–, krudelkeria gehigarri bat da, hura bere borondatearen kontra bizitzera behartzen baitu, edo heriotza tragiko eta bortxazko batera zuzentzen, biak ere gauza bateraezinak [Espainiako] Konstituzioak jasotzen duen balio-sistematikiko».

Azkenik, honela zioen arestian aipatu elkar-tearen agiriaren azken-azken puntuak: «Ondorioz, Zigor Kodearen 143.4 artikulua jasotzen dituen jokabideak despenalizatzeko urgentziatzeko premia berresten dugu». Hain xuxen, haiek aipatu gabe ere, eutanasiaren eta lagundutako suizidioaz ari zen elkar-tea, duintasunez hil nahi dutenak eskubide guztiak nahi dituztela aldarrika.

Inondik ere, aferak ez du amaierarik izango eutanasia eta lagundutako suizidioa despenalizatu bitartean, eta horrela ulertu zuten 2015ean Gasteizko eta Iruñeko legebiltzarrek, mozio bana onartu eta Espainiako Gobernuari eutanasia despenalizatzeko eskaria egin baitzioten. Bide hori hilik, eutanasia Zigor Kodetik ateratzea izan liteke bi legebiltzarron eta Duintasunez Hiltzeko Eskubidea elkar-tearen eta gainerako banako interesatuen aukera. Bestalde, hor dira beti hainbat herrialderen adibideak, non eutanasia arautua baitute.

Ongi bizi eta gero, ongi hiltzea dagokigu... ■

...LEGEAK EZ DAKARTZANAK: EUTANASIA ETA LAGUNDUTAKO SUIZIDIOA

Eutanasia: grezierazko *eu* eta *thanatosetik* dator hitza, eta “heriotza ona” du esanahi. Munduko Osasun Erakundearen (OMS) arabera eutanasiari buruzko definizioak ez dira zehatzak, aldatu ere egin litezke leku batetik bestera, baina badituzte zenbait ezaugarri komun. Eutanasiar ari, gehienek eutanasia zuzena edo “aktiboa” dute buruan, zeina hiru kategoriatan bana baitaiteke: lehena, libreki eta gaitasun guztien jabe izanik, hiltzeko laguntza eskatu dutenen nahitako homizidioa. Bigarrena, profesionalek lagundutako suizidioa. Hirugarrena, haien bizitzarako mehatxu delako, edo izan gabe ere, sortzetiko anomaliak dituzten jaioberrien nahitako heriotza.

Europar, legezkoa da eutanasia aktiboa Belgikan eta Holandan. Eutanasia pasiboa –gaixoa hiltzen uztea–, Europako herrialde gehienetan da legez arautua, Erresuma Batuan, Frantzia, Espainian, Grezian... Zenbait herrialdetan, bestalde, lege arautua dute lagundutako suizidioa, eta besteren batzuek ilegaltzat joa eutanasia. Portugalen eta Italian, bestalde, anbigutasunez betea da egoera. Munduan barna ber gisakoa da egoera: era batera jotzen dute herrialde batzuek, bestera bestetzek.

Lagundutako suizidioa: nahita eta jakinaren gainean, suizidatzeko behar dituen baliabide edo prozedurak eskura jartzea da lagundutako suizidioa. Baliabide horietan barne dira medikamentuen dosi hilgarriak buruzko aholkularitza, eta aipatu medikamentuak preskribitu edo ematea. Berehalako batean hiltzeko nahia dago atzean, bizitzak zentzua galdu duelako edo guztiz esperantzarik gabea bihurtu delako. Kasu honetan gaixoa bera da, borondatez eta aktiboki, bere bizitzari amaiera jartzen diona, bere burua hiltzen duena. Hortik datorke kasu honetan suizidio hitza baliatzea.

Besterik: *eutanasia* eta *lagundutako suizidioa* izanik ere kontzepturik erabilienak, badira beste batzuk ere: kakotanasia –gaixoaren oniritzik gabe egiten den eutanasia; “heriotza txarra” du esanahi–, ortotanasia –gaixoa hiltzen uztea, bizitzari eusteko neurrigabeko baliabideak hartzeke–, distanasia –tematze edo setatze terapeutikoa, heriotza ordua nortara edo hartara geroratzeko helburua duena, nahiz eta gaixoa sendatzeko batere aukerarik ez izan eta horretarako segurtasuna eduki; egoera jasangaitzean heltzen da heriotza–, adistanasia edo antidistanasia, hau da, bizitzaren luzatze artifiziala etetea, prozesu patologikoak gaixoa heriotzara eraman dezan utzirik...

Komalogia eta beste zenbait memelokeria

OSKIA ZALAKAIN

IDAZLE ESKOLAKO IKASLEA

Han non datorren X andrea deituko diogun hori. Pixkana, gugana hurbiltzen ari da. Askok ikusi dugu elizako horretan «cuatro por cuatro» aparkatu eta jaisten, aterkia esku batean eta hamar kilo inguruko poltsa bestean. Gugana iritsi denerako herri erdia bildurik gaude, X andreari ongietorria emateko? Ez, noski. Kuriositatea izango da, inork ez baitu andre estrafulario hau ezagutzen.

—Egun on! Euskararen normalizazioaren kudeatzailea naiz, eta komalogia sailetik bidali naute hona. Dirudienez, herri honetan komen erabilera irrazionala egiten da, beste hainbat eta hainbat infrakzioz aparte. Dena den, larriena komena denez, ni bidali naute lehenengo.

Inork ez daki zer den «komen erabilera irrazional» hori, hala egiten badugu ere, emakume honek dioenaren arabera. Harridura aurpegiei kasu zipitzik egin gabe jarraitu du:

—Gure aztertzaileen azterketek zera diote: Iztarpe herrian mantentzen diren elkarrizketen iraupena eternala da, komek suposatzen duten pausa laburra irrazionalki luzatzen baita. Hori gutxi balitz,

elkarrizketak kaotikoak dira, komak arau komatologikoak kontuan hartu gabe erabiltzen direlako. Arazoa larria da.

Herri guztia bilduta dago jada X-en inguruan; batzuek adi entzuten diote, beste batzuek ez hainbeste.

Artzainak, Ixabelek, zerbait esan nahi duela dirudi, eskua altxatuta duela denek begiratuko zain dago eta. Patxadaz, geldo, lasai hasi da Ixa bere azalpenekin:

—Egia da, bai! Gure komak kokatzeko erak ez du inolako ordenarik jarraitzen, ez ba, ez orden eta ez ezer! Han hemenka jartzen ditugu, subjektu eta beste halakorik (beste halakorik baldin bada) kontuan hartu gabe. Milaka dira! bata bestearen atzetik, hor, jarritako lekuan, benetan beharrezkoak ote diren edo ez pentsatu gabe sortuak.

Maite ditugu komak, konturatu gabe. Egia da, ohartu gabe iriteten zaizkigu mingain punttatik. Klik!, eta koma bat aidean, hutsune bat bezala. Azkenean hori baitira: pausak, geldione ttikiak, deskantsuak, begirada pixka bat goratu eta elkarrizketa kideari soa zuzentzeko tarreak.

X andreak, urduri, bere poltsa erraldotik gutxienez mila orrialde izango dituen «Komalogia unibertsalaren arauak, lehenengo tomoa» ateratzen du, arnasa hartu eta adorez, liburuan bere behatzarekin kolpetxoak eman bitartean diskurtsoari berrekiten dio:

—Baina, baina! Ez dira edozein lekutan jarri behar! Ezin da! Subjektua (...) eta iraupena! Hirian ederki egiten dute! Ikasita jaiotzen dira! Gehienez segundo bateko iraupena du koma batek, ez minutu erdikoa! Arauak jarraitzeko daude. Zer litzateke gure hizkuntzaz, arau linguistikorik gabe!

Ettxeko gizonak hartu du hitza oraingoan:

—Tira, X andrea, gauza da txorakerietan denbora luzez pentsatzeak migraina sortzen didala, eta pentsatu pentsatzen ari naiz, ez pentsa. Eta pentsatu dut zer axola ote zaidan niri «komalogia» zientzia niretzat berri honen teoria ziztrina. Nik behintzat, komak sortzen jarraituko dut, beren sorreran gehiegi pentsatu gabe. Beraz, pertsonalki, ez dut komalogoen bilkuran sartzeko inolako intentziorik, mila esker.

X andrea geroz eta haserreago, liburutzarra oraindik eskuetan eta norbaiti jaurtitzeko tentazio izugarritz, oihuka hasi da:

—Nik ez dizut gure bilkuran sartzeko inolako gonbidapenik egin, ez jauna! Ni hona orden pixka bat jartzera bidali naute, zuei hitz egiten erakustera, elkarrizketa eternalak erradikatzerat!

Gauza borobiltzeko, Felixitak bota du azken errebotea:

—Behin norbaitek esan zuen bezala: «Hizkeraren egokitasunaz, edertasunaz eta garbitasunaz arduratzen diren linguistak tontoak dira».

Tentsio une intentsu baten ostean, bere hamar kiloko komalogia unibertsala berriro ere poltsan sartu eta poliki doa X Andrea bere «cuatro por cuatro»rantz, seguruena, inoiz ez bueltatzeko. ■

Euskaltzaindiaren Oinarrizko Lexiko Teknikoak I. Matematika

XABIER AMATRIA, BEGOÑA AYERDI, URTZI BARRENETXEA, IRENE FERNANDEZ, IZASKUN ZUNTZUNEGI
IVAPEKO ADMINISTRAZIO HIZKERAREN ATALA

Duela gutxi argitaratu dira Euskaltzaindiak abiarazitako Zientzia eta Teknika Hiztegia Biltzeko (ZTHB) egitasmoaren lehen emaitzak; hain zuzen ere, Matematikaren, Fisikaren eta Astronomiaren alorretako oinarrizko lexikoak.

ZTBHren helburu nagusia Hiztegi Batua zientzia eta teknologia arloetako kontzeptuekin aberastea da. Lexiko tekniko hauetan bildutako hitz guztiak ez daude oraindik Hiztegi Batuan jasota baina Euskaltzaindiak erabaki du lanen berri ematea

batez ere bi alderdiri begira: hezkuntza eta dibulgazioa.

Matematikako Oinarrizko Lexikotik atera ditugun zenbait hitz erabilgarri ekarri ditugu artikulu honetara.

ahur izond. *Poligono ahurra*.
sin. konkabo
en: concave
es: cóncavo, -a
fr: concave

aldakuntza iz. *Aldakuntzak, permutazioak eta konbinazioak*.
en: variation
es: variación
fr: variation

alde iz. *Poligono baten aldeak. Angeluaren bi aldeak*.
en: side
es: lado
fr: côté

alde-berdin; aldeberdin izond. *Triangelu aldeberdina*.
sin. aldekidetza; ekilatero
en: equilateral
es: equilátero, -a
fr: équilateral, -ale

alderantzikagarri izond. *Matrize alderantzikagarria*.
en: invertible
es: inversible; invertible
fr: inversible

alderantzikatu du ad.
sin. inbertitu
en: invert
es: invertir
fr: inverser

angelu zuzen
en: right angle
es: ángulo recto
fr: angle droit

angeluzuzen izond. 'angelu zuzenak dituen lau aldeko irudi geometrikoa, edo angelu bat zuzena duen hiru aldekoa'
en: rectangular
es: rectangular; rectángulo, -a
fr: rectangulaire

anizkoitz iz.
sin. multiplo
en: multiple
es: múltiplo
fr: multiple

atal iz. 'berdintza edo desberdintza baten alde banatan dauden adierazpenetako bakoitza'
en: member
es: miembro
fr: membre

aurpegi iz. *Tetraedroak triangelu-formako lau aurpegi ditu*.
en: face
es: cara
fr: face

azalera iz. *[magnitudea]*
en: area; surface area
es: área; superficie
fr: aire

baliokidetasun
en: equivalence
es: equivalencia
fr: équivalence

batez besteko izlag. *Batez besteko balioa. Batez besteko distantzia*.
en: average; mean
es: medio, -a
fr: moyen, -enne

batezbesteko iz. *Batezbestekoa kalkulatu*.
en: average; mean
es: media; promedio
fr: moyenne

behera biribildu
sin. gutxiagora biribildu
en: round down
es: redondear por defecto
fr: arrondir par défaut

berdintza iz. 'bi adierazpen balio berekoak direla dioen adierazpena'
en: equality
es: igualdad
fr: égalité

bertikal izond. *Lerro bertikala*.
en: vertical
es: vertical
fr: vertical

biderkagai iz.
sin. faktore
en: factor
es: factor
fr: facteur

demostrazio
sin. froga
en: demonstration
es: demostración
fr: démonstration

deribatu
1 du ad.
en: derive
es: derivar
fr: dériver
2 iz. *Funtzio baten deribatua*.
en: derivative
es: derivada
fr: dérivée

dezimal iz. eta izond. *Zenbaki baten zati dezimala. Zenbakiak bi dezimalekin idatzi*.
en: decimal
es: decimal
fr: décimal (iz.); décimal, -ale (izond.)

diagonal iz. eta izond.
en: diagonal
es: diagonal
fr: diagonal (iz.); diagonal, -ale (izond.)

diametro
en: diameter
es: diámetro
fr: diamètre

diskretu izond. *[jarraitua ez dena]*
en: discrete
es: discreto, -a
fr: discret, -ète

ebaketa iz. [eragiketa]

en: intersection
es: intersección
fr: intersection

ebakipuntu

sin. intersekzio
en: point of intersection
es: punto de intersección
fr: point d'intersection

ebatzi du ad. Ekuazioa ebatzi.

en: resolve; solve
es: resolver; solucionar
fr: résoudre

ebazpen iz. [prozesua] (emaitza: soluzio)

en: solution
es: resolución
fr: résolution; solution

ebazpide iz. [metodoa]

en: method of resolution;
resolution method
es: método de resolución
fr: méthode de résolution

elkarzut

sin. normal; perpendikular
en: normal; perpendicular
es: normal; perpendicular
fr: normal; perpendiculaire

errore

en: error
es: error
fr: erreur

esferaerdi

sin. hemisferio
en: hemisphere; semisphere
es: hemisferio; semiesfera
fr: demi-sphère; hémisphère

eskuaira

en: set square
es: escuadra
fr: equerre

ezezagun iz.

en: unknown
es: incógnita
fr: inconnue

faktore komun

en: common factor
es: factor común
fr: facteur commun

frakzio

sin. zatiki
en: fraction
es: fracción; quebrado
fr: fraction

froga

sin. demostrazio
en: proof
es: prueba
fr: preuve

ganbil izond. Poliedro ganbila.

sin. konbexu
en: convex
es: convexo, -a
fr: convexe

gehiagora biribildu

sin. gora biribildu
en: round up
es: redondear por exceso
fr: arrondir par excès

gehi (eragilea)

en: plus
es: más
fr: plus

hamartar izond. Sistema hamartarra.

en: decimal
es: decimal
fr: décimal, -ale

hiruki

sin. triangelu
en: triangle
es: triángulo
fr: triangle

horizontal izond. Lerro horizontala.

en: horizontal
es: horizontal
fr: horizontal, -ale

hurbilketa

en: approximation
es: aproximación
fr: approximation

infinitesimal iz. eta izond.

en: infinitesimal
es: infinitesimal (izond.);
infinitésimo (iz.)
fr: infinitésimal (iz.);
infinitésimal, -ale (izond.)

infinitu

1 iz. Infiniturantz jo.
en: infinity
es: infinito
fr: infini

2 izond. Multzo infinitua.

en: infinite
es: infinito, -a
fr: infini, -ie

3 det. Ekuazio honek infinitu soluzio ditu.

en: infinite
es: infinito, -a
fr: infini, -ie

karratu

1 iz. 'lau aldeak berdinak eta lau angeluak zuzenak dituen paralelogramoa'
sin. koadro
en: square
es: cuadrado
fr: carré

2 iz. 'zenbaki baten bigarren berretura'

sin. koadro
en: square
es: cuadrado
fr: carré

3 izond. Bost metro karratu.

sin. koadro
en: square
es: cuadrado, -a
fr: carré, -ée

ken (eragilea)

en: minus
es: menos
fr: moins

kubo

1 izond.
sin. kubiko
en: cubic
es: cúbico, -a
fr: cubique

2 iz. 'hexaedro erregularra'

en: cube
es: cubo
fr: cube

laukizuzen

en: rectangle; rectangular
sin. laukizuzen
es: rectángulo
fr: parallélogramme rectangle;
rectangle

lerro zuzen

sin. zuzen
en: right line; straight line
es: línea recta; recta
fr: droite; ligne droite

limite

en: limit
es: límite
fr: limite

maximo absolutu

en: global maximum
es: máximo global
fr: maximum absolu

minus (zeinua)

en: minus
es: menos
fr: moins

multiple komun txikien

en: least common multiple;
lowest common multiple
es: mínimo común múltiplo
fr: plus petit commun multiple

noranzko 'norabide batean higitzeko dauden kontrako bi orientazioetako bakoitza'

en: direction
es: sentido
fr: sens

palindromo

en: palindrome
es: capicúa; palíndromo
fr: palindrome

plus (zeinua)

en: plus
es: más
fr: plus

proportzio

sin. ratio
en: proportion; ratio
es: proporción
fr: proportion

sinu

en: sine
es: seno
fr: sinus

soluzio iz. Problema baten soluzioa aurkitu.

en: solution
es: solución
fr: solution

zatiezin

en: indivisible
es: indivisible
fr: indivisible

zatitzaile komun handien

en: greatest common divisor
es: máximo común divisor
fr: plus grand commun diviseur

zenbaki lehen

en: prime number
es: número primo
fr: nombre premier

zenbaki oso

en: integer; integer number
es: entero; número entero
fr: nombre entier

zentrokide

en: concentric
es: concéntrico, -a
fr: concentrique

zifra

en: figure
es: cifra
fr: chiffre ■

Lexiko osoa kontsultatu nahi izanez gero, sar zaitez
Euskaltzaindiaren webgunean:
www.euskaltzaindia.eus

Euskarako interpreteak Barrundian, 1710. urtean

PEDRO URIBARRENA
ROBERTO GONZÁLEZ DE VIÑASPRE

Barrundia udalerriko Hermuko kontzejuaren artxiboan aurkitu berri dugu lerro hauetara dakargun informazioa¹. Ekarpen txiki bat da, Arabako euskararen geografia historikoaren taulan beste pieza xume bat, oraingoan euskaldun elebakarren lekukotasuna ematen duena.

Datuak XVIII. mendeko lehen hamarkadan izandako auzi zibil batean agertzen dira. Auzitan jardun zuten, Ozaetabasoko gatzainondoen jabetzagatik, alde batetik, Ozeta, Elgea, Otatza, Garaio eta Maturako kontzejuek eta, beste aldetik, Gebarako hiribilduak eta Etura, Mendixur eta Arrietako kontzejuek. Auzi-prozesuaren jatorrizko dokumentua Valladolideko Kantzelergoaren agiritegian gordeta dago (Masas eskribautza, auzi epaituak, 2613/2 – 616).

Lehen instantziatzko epaia Barrundiako ermandadeko alkateak eman zuen 1704ko irailean, Gebarako hiribilduarekin batera zihoazen kontzejuen alde. Auziko eskribaua Juan Ruiz de Azua izan zen, Marieta herriko bizilaguna, «escribano de su Magstad y del juzgado de las hermandades de Barrundia, Gamboa y Guevara, vecino de Marieta». Eskribauak deklarazioa hartu zien herri haietako lekukoei, eta uste izate-

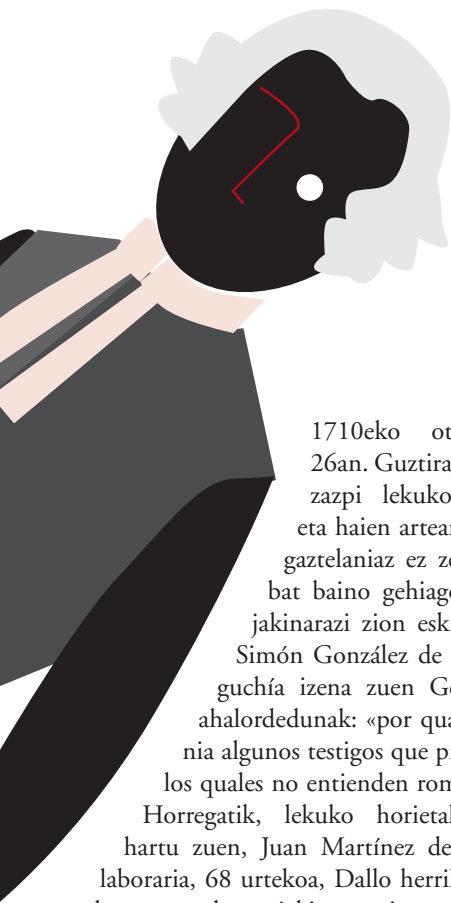
koa da euskaraz jardungo zuela gaztelaniarik ez zekitenekin, interpreterik behar izan gabe (behintzat, horren beharrianik ez du berariaz aipatzen). Ez dakigu non jaioa zen Juan Ruiz de Azua, baina bai Marietan bizi zela eta bertako eskribaua izan zela 47 urtez, 1674-1721 epean. Euskal eremuko herria zen Marieta bai orduan, bai urte batzuk geroago ere, halako moldez non 1783. urtean abade euskalduna jarri behar izan zuten, eliztarrak egokiro zaintzeko, «especialmente las mujeres que no saben otro idioma»².

Lehen instantzian galtzaile ateratako kontzejuek helegitea aurkeztu zuten Valladolideko Kantzelergoan. Horren ondorioz, Gaztelatik etorri zen Juan Gil del Hoyo eskribau eta hartzailea. Deklarazioa hartzeko elkartu zituen lekukoak Gebaran,

¹ Eskerrak ematen dizkiogu Hermuko kontzejuari dokumentuaren kopia eskuratu izanagatik, datu hauek argitaratu ematea izan dezagun.

² Di Cesare, G. & Fernandez de Pinedo, K., 2012, «Euskara y nobleza en la Llanada alavesa oriental», *FLV*, 115.

1710eko otsailaren 26an. Guztira, hamazazpi lekuko ziren, eta haien artean bazen gaztelaniaz ez zekienik, bat baino gehiago. Hala jakinarazi zion eskribauari Simón González de Mendi-guchía izena zuen Gebarako ahalordedunak: «por quanto tenia algunos testigos que presentar los quales no entienden romanze»³.

Horregatik, lekuko horietako bat hartu zuen, Juan Martínez de Dallo, laboraria, 68 urtekoa, Dallo herriko bizi-laguna, euskaraz jakiteaz gainera gaztelaniaz ere bazekiena. Eskribauak onartu egin zuen izendapena, «por ynterprete para el exsamen de ellos». Tamalez, dokumentua ez da nahi genukeen bezain oparoa informazioa ematen puntu horretaz, euskaldun elebakar baten berri zehatza besterik ez baitakar: Esteban Martínez de Zuazu, Derediako bizilaguna eta behizaina: «las preguntas [...] le fueron leidas y dadas a entender por el ynterprete». Dokumentuak berak dioenez, euskaldun elebakar gehiago ziren lekukoetan, baina ez dago jakiterik zenbat eta nortzuk.

Lekukoen zerrendan bada bat, «Domingo de Heginua, vecino de Orinain [...] de 41 años poco mas o menos», onomastikarrazoiengatik nabarmentzea merezi duena: *Heginua* deiturak Asparrengo Udaleko Eginu herriari egiten dio erreferentzia, artikulua -a marka duela; eta *Orinain* (*Orenain* beste dokumentu batzuetan) Orenin herri hustua da. Uribarri Ganboa urtegiko uren azpian 1958. urtean murgildutako herri horren oroigarri da gaur

egun Orenin uhartea. Orenain jatorrizko formatik etorri da Orenin aldaera⁴. Intere-sekoa da artean XVIII. mendean *Eginua* nahiz *Orinain* [*Orenain*] ahozko forma bi-ziak izatea. Datuaren iturria idatzizkoa den arren, ez da ahaztekoa ahozko lekukotasuna jasotzen ari dela eskribaua, zuzenean lekukoarengandik.

Auziarekin jarraituz, 1710eko martxoaren 4an Ozeta, Elgea, Otatza, Garaio eta Maturako kontzejuek aurkeztutako lekukoen txanda izan zen, eta berriro ere Valladolideko eskribauaren aurrera joan ziren euskaraz baizik ez zekiten zenbait lekuko. Domingo Ibáñez de Aspuru ahalordedunak ere lekukoetako bat interprete izendatu behar izan zuen: «dijo que nonbraba y nonbro por ynterprete para los que no sauen romanze a Francisco Díaz de Eredia, vecino de el lugar de Hermua». Eta betekizunaren zina egin zuen interpreteak: «juró a Dios nuestro Señor cunplirá con la obligazion de su oficio».

Auzi honetan agertzen den informazio apur-rak balio erantsia du elebakartasunaren lekukotasun bezala, eta bat dator, jakina, lehendik Barrundia inguruko euskararen geografia historikoaz dakiguntxoarekin. Datuak gero eta ugariagoak izaten ari dira, dokumentazio historikoa arakatzen den heinean. Esaterako, badakigu 1742. urteko auzi baten bitartez, Barrundiako Deredia eta Donemiliagako Axpuru herrien artean arazoa izan zela, Armendia basoko egurra-ren ustiatzea zela-eta. Eta liskarrean Derediako Antonio Mendoza euskaraz zuzendu zitzaiola («le respondio dicho Antonio en basquenze») Axpuruko alkateari, mespre-txuz: «cer alcatte edo alcatte ondo»⁵.

Dauzkagun datuen argitan, euskarak osasuntsu iraun zuen inguru horretan, gutxie-nez XIX. mendearen hasiera arte. 1803.

urtean idatzitako memorial batean azaltzen da Araban non ziren beharrezkoak abade euskaldunak eta, bertan dioenez, «usan del idioma bascongado todos los [pueblos] de la [vicaría] de Gamboa [y] los mas de la de Salvatierra»⁶. Bertan zeuden artikulua hone-tan aipatzen diren herriak.

Beraz, noiztsu galdu zen euskara Barrundia inguruan? Bonaparte printzeak 1863. ur-tean argitara emandako mapan adierazten denaren arabera, artean osasuntsu zegoen euskara Elgean, eta hiltzoriar, orde, Her-mua, Ozeta eta inguruko herrietan. Au-rerrerago, 1917. urtean Odón de Apráizek egindako galdeketa egiaztatu zuen eus-kara zeharo desagertua zela herri horietatik guztietatik: «en el borde de Álava lindante con Guipúzcoa no encontramos resto vi-viente de lengua vasca»⁷. ■

⁴ Nahiz eta aspalditik biak elkarren ondoan bizi izan diren. Esaterako, XV. mendean: «vezinos de Horenin» (1410) eta «doña Catelina de Orenayn» (1492)

⁵ González de Viñaspre, R. & Uribarrena, P., 2013, «Cer alcatte edo alcatte ondo. Un dato para la geografía histórica del euskera en la Llanada alavesa (Axpuru y Heredia)», *FLV*, 116.

⁶ Ibisate, Á., 2001, «El euskera en Álava a fines del siglo XVIII. Un artículo de Don José Miguel de Barandiarán de 1926. Anotaciones actuales sobre un documento publicado», *Euskera*, 2.

⁷ De Apráiz, O., 1976, *El vascuence en Vitoria y Álava en la última centuria (1850-1950)*, Arabako Foru Aldundia.

U teoria:

inspirazioa eta aldaketa pertsonala, antolakuntzako eta gizartearena bultzatzen duen teoria

TXUS IMAZ MANZANOS

GASTEIZKO UDALA

IÑIGO BILBAO OLEAGA

GETXOKO UDALA

U TEORIA

U teoria helburu-eredu bat da, eta modu erraz eta irisgarri batez azaltzen digu praktikaren bitartez eraldatzeko prozesua.

«ETORKIZUNETIK IKASI, HURA AZALERATZEN DEN HEINEAN» (presencing)

Ikaskuntza-metodologia gehienek iraganeko esperientziei buruzko berrikuspenaren eta hausnarketaren bidezko ikaskuntzan jartzen dute arreta. Baina hori egitea, askotan beharrezkoa bada ere, ez da guztiz nahikoa. Horrez gain, etorkizunak eskaintzen dizkigun aukerak kontuan hartu eta aukera horiei aurre hartzea komeni da. Etorkizuna erai-ki gabe dago oraindik, eta denboran hurbil zein urrun dagoen etorkizun horretan sortu daiteke bigarren ikaskuntza-iturri bat.

Erronka berri bat daukagu aurrean: azaleko aldaketa ez ezik, gehienbat barne aldaketa bilatzen duen lidergoa eskuratzeko eraginkorrak izatea.

Gure erakundeetan barne aldaketa bultzatzen dugun eragileak bagara, galdera hauek egin beharko genizkioke geure buruari: Nola egiten dugu aldaketa? Zerk bultzatzen gaitu egitera? Zer egiten dugu aldaketa bultzatzeko? Nola jokatzin dugu? ...

U teoriak ekintza eskatzen du; izan ere, teoria bat baino gehiago, praktikaren bidez eraldatzeko prozesua planteatzen duen metodologia bat da.

Aldaketak sintoma eta egitura mailan sortzea ez da nahikoa. Aldaketa sakonagoetara heldu nahi dugu, pentsamenduaren azpiko paradigmak aldatu eta, gure sormen- eta izate-iturriekin konektatu.

U teoriaren ideia nagusietako bat da errealtatea alda dezakegula gure funtzionatzeko era aldatuz. Errealtatea entzutearen garrantzia ulertzeko lehen urratsa da gure entzuteko modu partikularrean arreta jartzeta. Lau entzute-maila planteatzen ditu, entzute hori nondik sortzen den kontuan hartuz:

- 1. entzute-maila: Ohikotasunetik, epaitzeko ohiturak deskargatuz. Iritzi eta judizio zaharrak baieztatzen ditugu.
- 2. entzute-maila: Kanpotik. Gertakariak kontuan hartzen ditugu desberdintasunez jabetuz. Entzute mota honek gauzak ezeztatzeko bidea ematen digu informazio berria erabiliz (buru irekia).
- 3. entzute-maila: Barrutik. Enpatia, lotura emozionala. Beste pertsonaren begietatik ikustea (bihotz irekia).
- 4. entzute-maila: Jatorritik. Entzute sortzailea, sortu nahi den etorkizunetik (borondate irekia).

U TEORIAREN SEI PRINTZIOPIO

- Energia ekintzaren ostean dator.
- Hiru urrats nagusi dituen prozesua jarraitu behar dugu: 1) Begiratzea, begiratzea, begiratzea. 2) Barneko ezagutza sortzeko, erretiratu eta hausnartzea. 3) Ekintzara pasatzea.
- Buru irekiarekin, bihotz irekiarekin eta borondate irekiarekin lan egin behar dugu prozesu honek funtziona dezan.
- Barne-prozesu honetan (U-aren beheko aldea) bi galdera erantzun behar ditugu: Nor naiz ni? Zein da nire eginkizuna?

- Bide hau, prozesu hau, konplexua da eta zailtasunak ditu hiru ahots muga-tzailerik aurre egin behar baitiegu: iritzia-ren ahotsa, eszeptizismoaren ahotsa eta beldurraren ahotsa.
- Funtsezkoa da prozesu hau banakako gisa garatzea eta, aldi berean, espazioari eutsi behar zaio prozesua talde mailan aurrera eramanez ahal izateko.

LAN-ESPARRUA

- Kontzientziaren oinarria (konturatzea).
- Gure interes, gaitasun eta eskumenen gehieneko ahalmenearekin konektatzea.
- Entzuteko modu berri bati ateak irekitzea: burua, bihotza eta borondatea irekiko dituen entzute sortzailea.
- Azaleratzen den etorkizunari adi egotea.
- Ekintzara pasatzeko ausardia izatea, berehalako feedbacka ekarriko duten prototipo azkarren bidez burua-bihotza-eskuak konektatzeko.
- Osotasunetik diseinatzea, sistema osoari erreparatuz.

U. LAB. ERAKUNDEAK, GIZARTEA ETA IZATEA ALDATZEN

Presencing Institutek (www.presencing.com) eta MITek (Massachusetts Institute of Technology) bultzatu dute «U» Labo-rategia. MOOC (Massive Online Open Course) bat da laborategi hau, **irekia eta doakoa**, bizipenez betetako bidaia bat; zor-tzi aste irautean du eta U teorian oinarrituta dago. Bi helburu bete nahi ditu; eraldaketa pertsonal batetik, betiere: batetik, gaitasunak garatu, eta, bestetik, gure erakun-deak eta gizartea aldatuko dituzten proto-tipoak eta ekimenak abiarazi. Banaka egin daiteke edo hurbul generikoa edo tematiko baten bidez. Honako hauek ditu: doku-mentazio bilduma web orrian, banakako eta taldeko praktikak, zuzeneko konexioak Otto Scharmer eta bere laguntzaileekin, coaching-zirkuluak eta foro irekiak.

U teoria elkarrekin lotura duten sistema dinamikoetara dago bideratuta; sistema konplexuak, eragile askokoak, zeharkako prozesudunak non konplexutasunak eta ziurgabetasunak modu sistemikoan tratatu behar diren, sistema osoa kontuan hartuz.

1. CO-INICIAR

Crear una intención común. Parar y escuchar a los otros y escuchar lo que la vida le está pidiendo que haga.

2. CO-SENTIR/PERCIBIR

Observar, observar, observar. Ir a los lugares de mayor potencial y escuchar con su mente y corazón totalmente abiertos.

3. PRESENCIAR

Conectarse con el origen de la inspiración y la voluntad. Ve al lugar del silencio y permítele al conocimiento interior emerger.

5. CO-EVOLUCIONANDO

Incorporar lo nuevo en ecosistemas que facilitan el ver y actuar desde la totalidad.

4. CO-CREANDO

Realizar prototipos de lo nuevo en ejemplos reales para explorar el futuro a través del hacer.

© C. Otto Scharmer: *Teoría U: liderando desde el futuro que emerge.*

Eta banaka zein taldeka aplikatu daiteke, baita gizartean ere. Hainbat eremutan ari da garatzen: osasuna, hezkuntza, enpresak, erakunde pribatuak, erakunde publikoak, GKEak...

U teoriaren sustatzailea **Otto Scharmer** da, MITen irakasle senior titularra eta Presencing Institute-ren presidente fundatzailea. Besteak beste, lan hauek argitaratu ditu: *Teoría U. Liderar desde el futuro a medida que emerge*. ELEFThERIA, 2015 eta *Liderar desde el futuro emergente. De los egosistemas a los ecosistemas económicos*. ELEFThERIA, 2015.

U TEORIA ETA ADMINISTRAZIO PUBLIKOAK

Kudeatzeko prozesuak berritzeko beharra sentitzen duten erakunde eta organismo publikoek aukera bikaina dute: batetik, barneko eragile eta xede duten gizartearekin borondateak, baliabideak eta ikuspegiak gehitu behar dituzten proiektuak abian jartzeko; bestetik, munduaren hainbat tokitan gertatzen ari diren antzeko esperientziak ezagutzeko eta beraiekin interakzioa izateko.

Administrazio publikoan, «herritarrentzat egitea» paradigmatik «herritarrekin egitea» paradigmara pasatu behar da.

U teoriak honako hauetan lagundu diezake administrazio publikoei:

- Funtsezko proiektuak bultzatzen, aurrera eramateko hainbat eginkizun, departamentu edo talde elkartu behar dituen erakundean.
- Ekintzara bideratutako lidergo eraldatzailearen gaitasunak garatzen.
- Erakundean aktibatuta dauden aldatzeko prozesuetan laguntza ematen.
- Erakundeko eraldatze-eragileak berrikibatzen, eta elikatu, lagundu eta ekimenak garatu ahal izateko espazio bat sortzen.

Ildo horretan, Q-epeak (Erakunde Publikoak Bikaintasunerantz: www.qepeak.eus) U teoria aurkezteko saio bat antolatu zuen 2016ko apirilaren 14an. Bertan, hiru esperientzia ere ezagutzera eman zituen; hain zuzen, eraldatzeko prozesuak hasteko erreferentzia gisa U teoria erabili dutenak:

■ MemorialLab. Euskadi

Gernika Gogoratuz Bakearen aldeko Ikerketa Zentroak, Gernikako Bakearen Museoak eta Bakeola Zentroak bultzatutako ekimena da. Herritarren arteko topaketan eta elkarbizketan bidez esperientziak konpartitzean datza; zehazki, euskal gizar-

tean eragin dituzten ondorioak bai motibazio politikoko indarkeriak (terrorismoa eta tortura), bai elkarbizitzaren aldaketak (enpatia falta, harreman sozialak apurtzea, beldurra eta isiltasuna).

■ Txanpon sozial Bioerregionala. Madril

U teoriari buruzko mintegiaren esparruan, pertsona-talde bat hasi ginen lanean Madrilgo MediaLab Pradon, 2016ko urtarri-lean, trukatzeko sistema berriei buruzko ideien inguruan, 2011n sortutako txanpon sozialen esperientziaz baliatuz. Honetan zetzan lana: hainbat esperientzia aztertu eta ahuleziak identifikatu, eta aukera berriak era sortzailean aplikatu, testuinguru erabakitzaileen presioetatik at. Horrela, ZECA diseinatu zen: eremu bioerregionaleko txanpona, tokikoak baino hedadura zabalagokoa eta gizarte-erakundeak baino inklusiboagoa, hondakinak kudeatzeko politika publikoen efizientzia hobetzera bideratutakoa.

■ Eskoziako Gobernuak

Eskoziako Gobernuak «U. Lab. Negozioak, gizarte eta pertsona bera eraldatzen» MOOCa aprobetxatu du plataforma gisa gizarte zibila aktibatu nahi duen prozesua sortzeko eta Eskozian azaleratzen ari den nahia bideratzeko: haren etorkizunaz arduratzea, hala banaka, nola erkidegoka. Nork bere burua antolatutako 80 hub (topatzeko toki fisikoak) sortzea bultzatu du. Horietan, ekonomiaren, kulturaren, gizartearen, hezkuntzaren sektorean eta hainbat sektoretan parte hartu dutenak elkartu dira identifikatzeko zeintzuk diren taldean hartu dituzten erronkak, horiek aztertzeko eta artatuko dituzten prototipoak sortzeko.

Herrialde osoko 1.000 parte-hartzaile baino gehiago pentsatzen, sentitzen eta elkarrekin jarduten, nahi duten etorkizuna eraikitzeko. Hub mota ezberdinak sortu dira; esaterako, eremu geografikora bideratutakoak, gai zehatz baten ingurukoak eta sektorialak edo trans-sektorialak. Lana parte-hartzaileek eta hub-ek beraiek egin dute. Gobernuaren egitekoa izan da, ordea, prozesua gauzatzeko baldintzak sor-

tzea, sare eta kolektibo guztiak konektatzea, eta tresnez eta laguntzaz hornitzea.

■ U teoria eta Bermeoko Udala

Bermeoko Udalak 2002an Antolakuntza eta Teknologi Berriak Saila eratu zuenetik, ikuspegi eta jokabide trinko bati ekin dio; alegia, udalaren funtzionamendua berritu, hobetu, eraginkortasunean irabazi eta, urtero, barne funtzionamenduan eragiten duen edo herritarrei eskaintzen zaien zerbitzu maila handitzeari.

Ordutik hona, ugariak dira xede horretara bideratutako ekintzak. 2010ean Udala Q-epeako kide bihurtzea oso garrantzitsua izan da, berrikuntzarako zein hobekuntzarako norabideak finkatu, elkar eragin eta kudeaketa modu berritzaileetara hurbiltzeko. Izan ere, U teoriaren inguruko lehen berriak Q-epean du oinarria: 2015ean, Q-epeako kide desberdinek metodologia ezagutzeko eta bizitzeko aukera izan zuten; udaleko lan taldeetan metodologia horren berri eman ondoren, abian zeuden proiektu kolaboratzaileen artean U teoria eraginkortasunez aplikatu zitekeen bat aukeztatzea erabaki zuten.

Hain zuzen, Bermeoko Alde Zaharra Biziberritzeko proiektuari ekin diote U teoriari jarraituz, 2016an. Proiektuaren hausnarketa egiten ari zen lan taldeari metodologiaz hitz egin zitzaion; prozesuaren arduraduna metodologiaren ibilbideaz jabetu zen; taldekide bik 2015eko MOOCean parte hartu zuten; eta, 2016eko apirilean, Udalean, esperientzia berri hau martxan jartzea erabaki zen, bai proiektuaren hausnarketa mailan sakontzeko zein lehen prototipo bat diseinatzeko.

U teoriaren prozesuak biltzen dituen pausoak hauexek izan dira: norbere entzute mailaren kontzientzia hartu eta horren eragina proiektu komunean aztertu; ikasketak bidaiak egin; udal ikuspegitik harago joan eta ikuspegi berriak barneratu; proiektuaren makroeremua ikustarazi; lan taldearen kohesio maila estutu; proiektuaren ikuspegia handitzeaz gain malgutu; eta alde zaharrean martxan jarri daitezkeen prototipo bi diseinatu, edukia eragile eta

herritarrekin partekatu ez ezik, guztion artean osatu eta eraldatzeko.

Prozesu honen eragina nabarmena izaten ari da, bai maila pertsonalean, bai talde izaeran, eta baita talde bakarrekoak izan ezin diren proiektuetan ere. 2016ko ekainean eragile eta herritarrekin bat prototipoa egin ondoren moldaketa lanari eutsiko zitzaion, proiektu konpartitua bilakatu eta ibilbide malgu zein eraikitzaileari ekinez.

DEZAGUN

Duela gutxi, Dezagun jaio da Euskadin: www.dezagun.org; ekintza eraldatzailearen mugimendua da, zeinak gizartearen hainbat teknologia erabiltzen baititu, besteak beste U teoria.

Dezagun eragile askoko plataforma izateko asmoz jaio da. Horretan, erakunde publiko eta pribatuak, gizarte-elkarteak eta pertsona indibidualek hartzen dute parte; aterki baten antzera jarduten du, non hainbat eragilek laguntzen duten eta elkarri eragiten dioten pentsatzen, sentitzen eta elkarrekin sortzen gure gizarte eta erakundeak eralda daitezten.

Dezagun-ek pertsonak, baliabideak, eza-gutzak eta sareak konektatu nahi ditu taldeen egungo erronkei aurre egiteko; banakako irtenbideetara baino haratago joan behar duten erronkei, alegia.

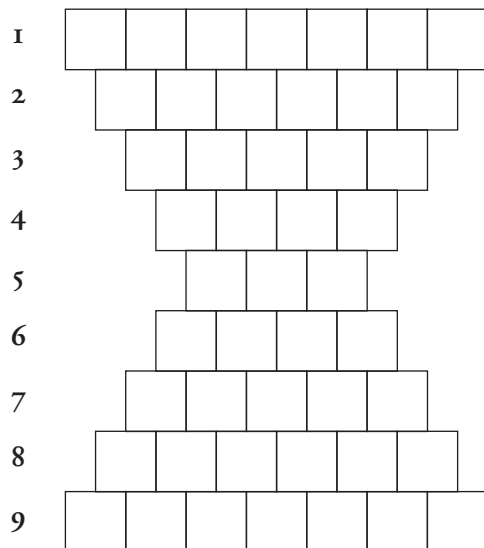
ONDORIOAK

- U teoria aukera gisa aurkeztzen da hauentzat guztientzat: aldaketa pertsonalarekin, erakunde-aldaketarekin eta gizarte-aldaketarekin konprometitutako pertsona, erakunde eta instituzio geldiezinak.
- U teoria aplikatzean, administrazio publikoek aparteko bidea aurki dezakete bertan sartzeko bai barruko parte hartzea bai herritarren parte hartzea, egungo gizarte-eraldatze prozesuetan eta etortzeko daudenetan.
- U teoriaren azken ikastaro ireki eta doakoa, MOOC 3.0, 2016ko irailean hasi zen. Interesatuak, banaka edo taldeka egiteko, informazioa lor dezakete hemen: www.presencing.com ■

Hitz gezidunak

	Nafarroako herria	↓		Metal mota	↓		Kristauen bilgunea	↓		Modua	↓		Barre xumea
	Hagin konpontzaile			Pl., egunaren atala			Nitrogenoa			Sexu-organo			
	Behar, egiteko	→											
	* EH-KO IBAIA						Barazki mota	→					
							Martxan						
Nagusia	↓		Nauzu	→	↓							Röntgen	→
Euskal elkarte			Datorren urtean									Edo	
→			↓				Baldintzetan	→			Otx!	→	↓
							Emakume izena				Hegazti mota		
Gironako ibaia	→			Nasa	→	↓			Burdinola	→	↓		
Lur erai-kigarri				Bizkaiko herria					Urtaro beroa				
→				↓		Du	→		↓				Bizkaiko ibaia
						Txinako iraultzailea							
Gipuzkoa-ko mendia	→					↓						50	→
Jugoslavia-ko agintari												501	
→					Aluminioa	→			Ospa!	→		↓	
					Kontsonantea				Potasioa				
Garratzak	→			↓				↓		Gipuzkoa-ko h erria	→		

Goitik behera

Aurkitu beharreko hitz bakoitza letra bat gehiago edo gutxiago duen aurreko edo ondoko hitzaren anagrama da.

1. Bi pieza elkarri lotzeko ziriak.
2. Iaioak, trebeak.
3. Abaildu aditzaren oina.
4. Erabat bustita.
5. Bildu aditzaren oina.
6. Indonesiako irla.
7. Anaia edo arrebaren sementa edo alaba.
8. Prezioa.
9. Baranda, galeria.

SOLUZIOAK

E	I	R	R	I	A	L	E	A
E	L	A	I	L	A	O	K	A
Z	I	N	A	Z	B	A	N	D
G	A	L	A	U	K	A	M	E
H			N	E	R	B	E	A
			P	A	T	O	R	I
			B	A	G	E	R	O

Hitz gezidunak

Goitik behera

1. Kabilak 2. Abilak 3. Abail
4. Blai 5. Bil 6. Bali
7. Illoa 8. Balioa 9. Balkoia

IVAP
HERRI ARDURALARITZAREN
EUSKAL ERAKUNDEA

Mintegia

Belaunaldien Arteko Ezagutzaren Kudeaketa

2016ko urriaren 27 eta 28a
Donostia

Erakunde autonomikoa
Organismo Autónomo del
EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

NORENTZAT

EAEko Administrazio Publikoetako, Foru, Toki zein Administrazio Orokorreko langileak, eta bereziki Giza Baliabideetako lanpostuak betetzen dituztenak. Mintegiak prestakuntza programak diseinatzeko ezagutzak eta lanabes praktikoak eskaintzen dizkie, baita belaunaldien arteko erreleboari aurre egiteko behar dituzten tresnak ere.

HIZKUNTZA

Gaztelania-Ingelesa

LEKUA

Kursaal Jauregia.
Donostia

MATRIKULAREN SALNEURRIA

107€

Agindua, 2014ko abenduaren 11koa, Herri Administrazio eta Justiziako sailburuarena, Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundeak ematen dituen jarduera eta zerbitzuen prezio publikoen zenbatekoa ezartzen duena.

Administrazio-hizkera argia

IVAPen blog berria

<http://www.ivap.euskadi.eus/r61-vhizke01/eu>

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ

zure etxean doan jaso nahi baduzu,
idatzi helbide honetara:

IVAP

Donostia-San Sebastián 1
01010 Vitoria-Gasteiz
administrazioeuskaraz@ivap.es

Abizenak

Izena

NAN/IFZ/ENA

Helbidea

Posta-kodea

Herria

Probintzia

Mugikorra

e-posta

Interesdunak ematen dituen datuak prozeduran edo ekintzan aurreikusten diren helburuetarako baino ez dira erabiliko, hau da, *Administrazioa Euskaraz* aldizkaria bidaltzeko eta horren harpidetzak kudeatzeko. Datu horiek, inolaz ere, ez zaizkie emango beste batzuei, interesdunak horretarako baimenik eman ez badu. 15/1999 Lege Organikoak ezartzen duena betez, datuak eman dituenak eskubidea du datuak noiznahi ikusteko, zuzentzeko, ezabatzeko eta haien aurka egiteko. Horretarako, eskutitz bat bidali beharko zaio IVAPeko zuzendariari honako helbide honetara: Donostia-San Sebastián kalea 1, 01010 Vitoria-Gasteiz.